

URY JÁNOS

A PÉTI NITROGÉNműVEK RT. ELLEN 1944. JÚNIUS 14-ÉN VÉGREHAJTOTT AMERIKAI BOMBATÁMADÁS TÖRTÉNETE

BEVEZETÉS

1944. június 14-én szerdán délelőtt 11.00-kor a 15. Amerikai Léghadsereg 55. bombázó osztályának (55. Bombing Wing) négy ezrede 152 B-24 „Liberátor” típusú nehézbombázójával stratégiai légitámadást hajtott végre a Péti Nitrogénművek Rt. pétfürdői olajfinomító üzeme ellen. A támadásnak 17 polgári és 21 katonai áldozata, továbbá 37 súlyos sebesültje volt. A támadás következtében mintegy 40 millió pengő értékű kár keletkezett.

A támadásról több közleményben tesznek említést¹, de részletes feldolgozásra nem került sor. Most abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy ismerve mindkét fél terveit, lehetőségeit és tényleges cselekvését, pontos képet alkothatunk e szerencsétlen nap minden percéről.

Itt kell köszönetet mondanom Ruth M. Anderson ezredesnek az Amerikai Egyesült Államok magyarországi véderő- és légügyi attaséjának azért a felbecsülhetetlen segítségért, amely révén sikerült hozzájutni a Légierő Történeti Központjának washingtoni levéltárában őrzött dokumentumok közül a Pétfürdő elleni támadás anyagához.

Mielőtt a téma részletes ismertetéséhez kezdenénk, szükségesnek tartom néhány dolog közelebbi megvilágítását. Szerencsére elmondhatjuk, hogy felnőtt egy olyan generáció, aki a háborút csak könyvekből vagy filmekről ismeri. Ezért tartom szükségesnek, hogy megismerkedjünk azokkal a pusztító eszközökkel, amelyekről szó esik ebben a tanulmányban. Elsősorban a bombázással, a bombákkal, lövegekkel, bombázó-, és vadászpülőgépekkel.

A bombatámadások módozatait minden esetben a cél minőségétől teszi függővé. Ez egyben meghatározza a támadás magasságát és formáját is. Városokat, általában nagy felületű célokat 8–9000 méter magasságból támadnak. A bombák becsapódási sebessége igen nagy, viszont a találati valószínűség igen kicsi. A táma-

dó gép viszont a légvédelmi tűz lőtávolán kívül van. Gyártelepek, általában kisebb felületű céloknál 4500–7500 méter magasságból támadnak. A bombák átütő ereje itt is nagy, de a találati valószínűség már közepes. A légvédelmi tűz még pontatlan.

A bombatámadások egyik speciális formája az ún. „szőnyegbombázás”. Bármilyen jellegű ugyanis a célpont, a feladat az, hogy a bevett bombázógépek minél nagyobb számú találatot érjenek el rajta. A zuhanó repülésben végrehajtott bombázások igen pontosak, de a bombasúly szempontjából már nem ilyen kedvező a helyzet. Az egy vagy kétmotoros zuhanóbombázók nem képesek nagyobb egységű (1800–5400 kg-os) bombák szállítására, amely a célpont hatásos rombolását elvégezné. A másik szempont a bomba röppályáját befolyásoló tényezők figyelembevétele. Ilyen a változó szélsősebesség a különböző légrétegekben, stb. Ezek a tényezők a legkedvezőbb esetben is tekintélyes szórást okozhatnak. Így 1000 méter vetési magasságból oldalirányban 38 méter, hosszirányban 49 méter lehet az eltérés, de 6000 méteres vetési magasságnál már 225 méteres oldal-szórással és 147 méteres hosszúsági szórással kell számolnunk. Tehát egy 6000 méterről dobott bomba, ha csak 150 méterrel esik a célpont mellé ez szinte telitalálatnak számít a bombavető részéről. A támadónak tehát az a feladata, hogy a célterületet a találati pontok olyan sűrű hálózatával fedje be, hogy a szórás legkedvezőtlenebb értékeinek együttes fellépése esetén is megfelelő számú hatásos találat feküdjön a célon. Ez a találati ponthálózat a bombaszőnyeg.

A szoros alakzatban együtt repülő nehézbombázó köteléknek nem minden gépe hajt végre célzott bombavetést. Csak a kötelék vezérgépe repül pontosan a célra és a bombavetés pillanatát gondosan meghatározva ad jelt a kötelék tagjainak a bombavetésre. Ez a támadás kifejezetten tömegtámadási módszer, al-

kalmazásának értelme csakis magasvetéssel támadó nagyobb kötelékek bevetésénél van.

A bombákat – hatásukat figyelembe véve – három fő csoportra oszthatjuk. Így vannak romboló, gyújtó és kémiai bombák. A romboló bombákat épületek, fedezékek ellen használják. Súlyuk 50–4000 kg között változik. Hatásukat a légnymás által fejtik ki, rendszerint készletetett gyújtóval vannak ellátva és így csak a célba való behatolás után robbannak. Egy 100–150 kg-os rombolóbomba telitalálat esetén képes egy 3–4 emeletes házat teljesen rombadönteni. A gyújtóbombák feladata, hogy a bennük levő gyújtótöltet segítségével meggyújtsák a leesési helyük körzetében levő éghető anyagokat. Súlyuk 0,5–5 kg között változik, így a bombázógép igen nagy mennyiséget vihet magával. A gyújtóbombákat általában az ipari objektumok elleni támadáskor használják a károk fokozására, mivel a keletkező tüzek késleltetik vagy teljesen megakadályozzák a mentési munkákat.

A légvédelmi tüzérség eszközeit, a lövegeket – űrméretük alapján három csoportba soroljuk: könnyű-, közepes- és nehézlövegek. Könnyű légvédelmi lövegek közül Magyarországon a II. világháború időszakában a legelterjedtebb a 36.M.40 mm-es légvédelmi gépágyú volt. Gyakorlati lőtávolsága 4500 méter, a lövedék kezdő sebessége 850 m/sec, a lövedék megsemmisítő sugara mindössze 3 méter volt. Közepes lövegek közül a magyar 29/38.M. 8 cm-es Bofors lövedékének kezdősebessége 750 m/sec, a hatásos tűz körlete 6–7000 méter. Nehéz légvédelmi lövege a magyar honi légvédelmi tüzérségnek nem volt. Az 1944 őszén magyar területre visszavonuló német légvédelmi alakulatokkal érkeztek 10,5 cm-es nehéz űtegek, de ezek magyarországi felhasználásáról nincs értékelhető információnk. Pedig a nehéz lövegekre égetően szükség lett volna, mivel a bombázógépek egyre nagyobb sebességgel és egyre nagyobb magasságból támadták a célpontokat.

A 10,5 cm-es löveg lömagassága jóval 10 000 méter felett volt.

A bombázó repülőgépek közül csak a hadászati bombázókkal foglalkozunk. A legismertebb típusok a B-24-es „Liberátor” és a B-17-es a „Flying Fortress”. Hatótávolságuk több mint 4000 km, felszállásüyük meghaladta a 30 tonnát, személyzetük általában 10 fő volt, fegyverzetük 10–13 db 12,7 mm-es géppuska, 6–7000 kg bomba. Sebességük 450–480 km/ó.

A bombázógépek legnagyobb ellenfele a vadászrepülőgép. A légi harc sikeres megvívása a legfontosabb feladatuk. Ennek érdekében szerkezeti kialakításuk, fegyverzetük, műszerezettségük a várható támadó repülőgépekkel szembeni harc megvívásának van rendelve. A sikeres légi harc alapjai: a sebesség, jó manőverező képesség és a hatásos fedélzeti fegyverrendszer. Egy-egy felszállás alkalmával az alábbi lőszer javadalmazást vihette magával a vadászrepülőgép: 7,72–8,5 mm űrméret között 500–1000 db lövedék, 12,7–15 mm űrméret között 290–400 db lövedék, 20–13 mm űrméret között 60–250 db lövedék, 37–45 mm űrméret között 30–35 db lövedék.

A tüzelés időtartama 6–55 sec között változott. A pilótát külön számálló tájékoztatta a rendelkezésre álló lőszer mennyiségéről.²

A gyár védelmének megszervezése

A kormány 1935. július 20-án a légoltalomról kiadott XII. tc. alapján a honvédelmi miniszter 1936-ban a HM – 2060/eln. – OLP – 1936. sz. rendeletével utasította a vállalatokat, hogy a fenti számú „Légoltalmi Utasítás” 82. pontja alapján készítsék el „légoltalmi tervüket”. A tervet az alábbi szempontok szerint készítették el:

- a vezető személye
- a riasztás megszervezése
- tűzvédelmi intézkedések
- az üzemmenet folyamatosságának biztosítása
- óvóhelyek kiépítése
- egyéni gázvédelem
- segélyhelyek és segélyosztatok megszervezése³

A gyárvezetés Filipecz Dénest, a gyári adminisztráció vezetőjét bízta meg a légóparancsnoki teendők ellátásával. A gyárhoz rendelt légvédelmi tiszt – a M. Kir. III. honvéd hadtest részéről: Gábler Károly főhadnagy.

Az 1937 februárjában elkészült Légoltalmi Terv 82/e pontjában az üzemmenet biztosítására az alábbi minimális létszámot határozták meg:

- az erőtelepen helyénmarad 7 fő
- a gázgyárban helyénmarad 6 fő
- ipari vízmű helyénmarad 2 fő
- savkoncentráló helyénmarad 2 fő
- szénkéneggyár helyénmarad 2 fő

Az óvóhelyek kialakítása és elrendezése:

1. számú: az óvóhely parabolikus szelvényű, vasbeton folyosó, gáz- és szilánkbiztos ajtókkal befogadó képessége: 80 fő. Egyben parancsnoki óvóhely.
2. számú: árokrendszerű, vasbeton lemez fedéssel, bedőlés ellen kiduolt oldal deszkázattal, befogadó képessége: 110 fő. A munkás helyreállító osztag óvóhelye.
3. számú: a mészkőbunker kezelő folyosója, vasbeton oldalfalakkal és földemmel, befogadó képessége: 45 fő. A sav-, ammonitrát- és a műtrágyaüzem óvóhelye.
4. számú: árokrendszerű, vasbeton földemmel, bedőlés ellen kiduolt oldaldeszkázattal, befogadó képessége: 80 fő. A kötélpálya üzem óvóhelye.
5. számú: mint a 4. számú óvóhely, de befogadó képessége: 130 fő. A gázgyár óvóhelye.
6. számú: udvari óvóhely vasbeton földemmel és oldalfalakkal, befogadó képessége: 90 fő. A műhelyek-, a raktár- és a CO üzem óvóhelye.
7. számú: mint a 4. számú, befogadó képessége: 85 fő. A klór-, a szénkéneg- és a garázsüzem óvóhelye.

Az alagút rendszerű óvóhelyek tervét 1937. július 19-én Horváth Lajos ezredessel (HM. 17/a osztály) egyezteték, illetve további anyagok (vasbeton lemez, téglák stb.) kiutalásért kérték.⁴

A légoltalmi szervezetek egységes irányítása, tevékenységük koordinálása céljából a kormány 1937. december 5-én létrehozta az Országos Légoltalmi Ligát budapesti székhellyel. Ezzel egyidőben megkezdtek az országban hét – a honvéd vegyesdandárok területével megegyező – kerület szervezését. A veszprém megyei, városi, községi szervezetek a székesfehérvári 2. sz. honvéd vegyesdandár területéhez kerültek. A 2. sz. honvéd vegyesdandár légvédelmi parancsnoka Domián András ezredes volt.

A polgári légoltalom és a katonai légvédelem együttműködésére a Nitrogénművek Rt. külön távbeszélő vonalat épített ki a 3. Légvédelmi

Tüzérosztály parancsnokságával Pétfürdő és Székesfehérvár között 1938 októberében.

Petneházi Antal az Iparügyi Minisztérium XVII/a (mellérendelve a HM. 17/a osztályához) osztályának vezetője 1938. október 31-én kelt 44.354/XVII/a–1938 sz. levelében közölte a vállalatvezetéssel, hogy a HM.–6200/eln.-lgv.–1938. sz. rendeletének értelmében, mint különösen nagyfontosságú hadiüzem az I.-ső légvédelmi csoportba lett besorolva.

A Péti Nitrogénművek Rt. igyekezett eleget tenni a légoltalmi előírásoknak, 1939. július 18-ig légvédelmi beruházásokra 78 640 pengőt fordított. Ez azonban nagyon kevésnek bizonyult, ezért 1939. november 14-én ismételtelen jelentette az Ip.ügyi Min. XVII/a osztályának, valamint a HM. 17/a osztályának, hogy „költség fedezet hiányában nem tud eleget tenni az előírásoknak” – és a tervezett munkák végrehajtásához még 143 600 pengő szükséges.

A költségek csökkentésére az Országos Légvédelmi Parancsnokság, a Légoltalmi Liga, valamint a HM illetékes alosztályai minden megyében megszervezték a kölcsönös segélynyújtást. A segélynyújtásban résztvevő vállalatok légoltalmi eszközeit nyilvántartásba vették és megküldték az illetékes vállalatok légóparancsnokainak. A Péti Nitrogénművek Rt. az ún. veszprémi csoporthoz tartozott. Ebben a csoportban az alábbi eszközökáltak rendelkezésre:

DANUVIA:

1 db 4001/min. teljesítményű motoros fecskendő, 1 db FOAMITE típusú habgenerátor + 120 kg habanyag, 39 fő műszaki mentő, 1 db 5 tonnás teherautó, 1 db 27 személyes autóbusz, 10 db hordágy, 3 db egészségügyi járőrtáska, 2 db nagy mentőláda IPARI ROBBANÓ Rt.:

1 db 8001/min. teljesítményű motoros fecskendő, 1 db kocsis fecskendő, 12 fő műszaki mentő, 1 db mentőautó, 1 db személygépkocsi, 4 db hordágy, 4 db egészségügyi járőrtáska.

MAGYAR LŐSZERMŰVEK Rt.:

1 db 8001/min. teljesítményű motoros fecskendő, 27 fő műszaki mentő. PÉTI NITROGÉNŰVEK Rt.:

1 db FOAMITE habgenerátor + 400 kg habanyag, 2 fő orvos, 7 mentőállomás, 20 db hordágy, 4 db nagy mentőláda.⁵

1940. július 3-án a vállalat jelentette az Ip. Min. XVII/a osztályának, hogy a gyártelep közvetlen védelmére 38 fős örkülönítmény érkezett, valamint a M.Kir. 203. számú 5. gépvontatású Légvédelmi Tüzérosztály 48 fővel a Cser-erdei üzemanyag tárolónál állásba ment. A tüzérosztály

állományának elhelyezésére a vállalat az alábbi helyiségeket biztosította:

– a tisztviselő lakóépület A/C-épületében 1 db 2 szobás lakás, vendégházban 1 db szoba-komfortos lakrész, a malomépületben 1 szobát, a munkás ebédlő földszintjén 1 nagy szoba, az ún. Vörös malomban 1 nagy szoba, a 3. sz. Hangya épületben 1 szoba.

A vállalat légmentes vezetői Ötvös alezredessel (203. lgv. t.úo. pk.) kijelölték a gyártelep légmentes figyélő pontjait. Ez szerint:

1. sz. figyélő pont a víztorony tetőjén,
2. sz. figyélő pont a bejárati épület tornyában,
3. sz. figyélő pont az erőtelep tornyán volt elhelyezve.⁶

A figyélő pontokon elhelyezkedő, valamint a riasztás esetén helyükön maradó személyek védelmére a vállalat 10 db henger alakú vasbeton óvófülkét rendelt a Hutter és Schrantz cégnél, 1 méteres átmérővel, 180 cm-es magassággal és 12 cm-es falvastagsággal.

1940. augusztus 26-án az ún. „Hadiháromszögben” (Pét–Peremarton–Fűzfőgyártelep) levő hadiüzemek vezetői Fűzfőgyártelepen koordinációs értekezletet tartottak. Az értekezleten elhangzottak értékelése után a vállalat vezetése a következőket állapította meg és jelentette Petneházy Antal Ip. Min. államtitkárnak: A vállalat összlétszáma délelőtti műszakban 939 fő, a többi műszak összlétszáma 142 fő, ennek következményeként a 2-es, a 4-es és a 7-es számú óvóhelyet át kell építeni. Csak ehhez 17 000 pengő szükséges. Több ízben tárgyaltunk az Ip. Min. illetékes osztályával a szükséges változtatásról, de ezeket a változtatásokat mi nem tudjuk elfogadni. A minisztérium előírta többek között, hogy megfelelő számú bővízü kútról, valamint nagyteljesítményű motoros fecskendőről gondoskodjunk, hogy úgy az ipari, tűzi- és ivóvíz vezeték tönkre menetele esetén még mindig tudjunk oltani. Mint már 1939. november 14-én kelt levelünkben is jelentettük a XVII/a ügyosztálynak, költségfedezet hiányában ezen utasításoknak nem tudunk eleget tenni.⁷

A Nitrogénművek Rt. az év folyamán erejéhez mérten fokozta az erőfeszítéseit egy megfelelő védelem kialakítására. Megkezdték a víztároló építését és egy szükséges vízkimelő pont kiépítését a Pét-patakon. A gyárvezetést azonban a legnagyobb mértékben az izgatta, hogy 1941 tavaszán a légierő diszlokálása miatt a gyárhoz igen közeli várpalotai repülőterére először két bombázó szá-

zadot, majd az 1. sz. vadászrepülő ezred 1/1 számú századát telepítették. A Cser-erdei tároló a HM. Légügyi Főcsoportfőnökség irányítása alá került.

Így az itt tárolt napi mennyiségben felül 18 000 köbméter repülőbenzin került a tárolóba. Ezt mint HM tartályokat kellett a vállalatnak tárolnia. Természetesen továbbra is itt tárolták a Fűzfői Nitrokémia 2500 köbméter toluolját is. Ez a Tri-II, vagy ismertebb nevén a Tritil gyártásához volt szükséges. Ilyen mennyiségű tűz- és robbanásveszélyes anyag közvetlen közelsége semmi esetre sem hatott megnyugtatólag a gyárvezetés vagy a lakosság idegzetére.

A gyártelep őrségét megerősítették a M. Kir. 5/4. honvéd őralakulati őrség egységével, akik a bejárati épületben 1 nagy termet és 1 szobát kaptak.

1941. április 10-re elkészült a 3 db új óvóhely, ezért Filipecz Dénes légóparancsnok átszervezte az óvóhelyek beosztását. Az új elrendezés a következő volt:

1. számú óvóhely: parancsnoki óvóhely, itt nyer elhelyezést az igazgatósági épületben dolgozó irodai személyzet. Maximális befogadó képessége: 60 fő. Parancsnok: Birtalan Lajos igazgató.
2. számú óvóhely: munkás ebédlő, klór-szénkéng üzem, -műhely, -telepgondnokság, -Sorg cég munkásai, valamint a munkáslakótelep lakói. Maximális befogadó képessége: 300 fő. Parancsnok: Skrovina Pál főmérnök.
3. számú óvóhely: a bejárati épületnél levő futóárók, a Ganz és a Didier cég szerelőinek, telepgondnokság munkásainak óvóhelye. Maximális befogadó képessége: 150 fő. Parancsnok: Jeskó István.
4. számú óvóhely: a lúgregeneráló pincéje, a szintézis üzem dolgozói részére. Maximális befogadó képessége: 40 fő. Parancsnok: vitéz Hidegkuthy Károly főmérnök.
5. számú óvóhely: krakküzemi konverter torony pincéje, a krakküzem dolgozóinak óvóhelye. Maximális befogadó képessége: 25 fő. Parancsnok: Katona György főmérnök.
6. számú óvóhely: erőtelep mögötti futóárók, erőtelep és a kötélpálya, gázgyár, katalizátor üzem, krakktelepről 20 fő, műhely 11 fő munkásának. Maximális befogadó képessége: 150 fő. Parancsnok: Fischer Ede üzemvezető.
7. számú óvóhely: vasúti aluljáró, a szállítás üzem dolgozóinak óvóhelye. Maximális befogadó képes-

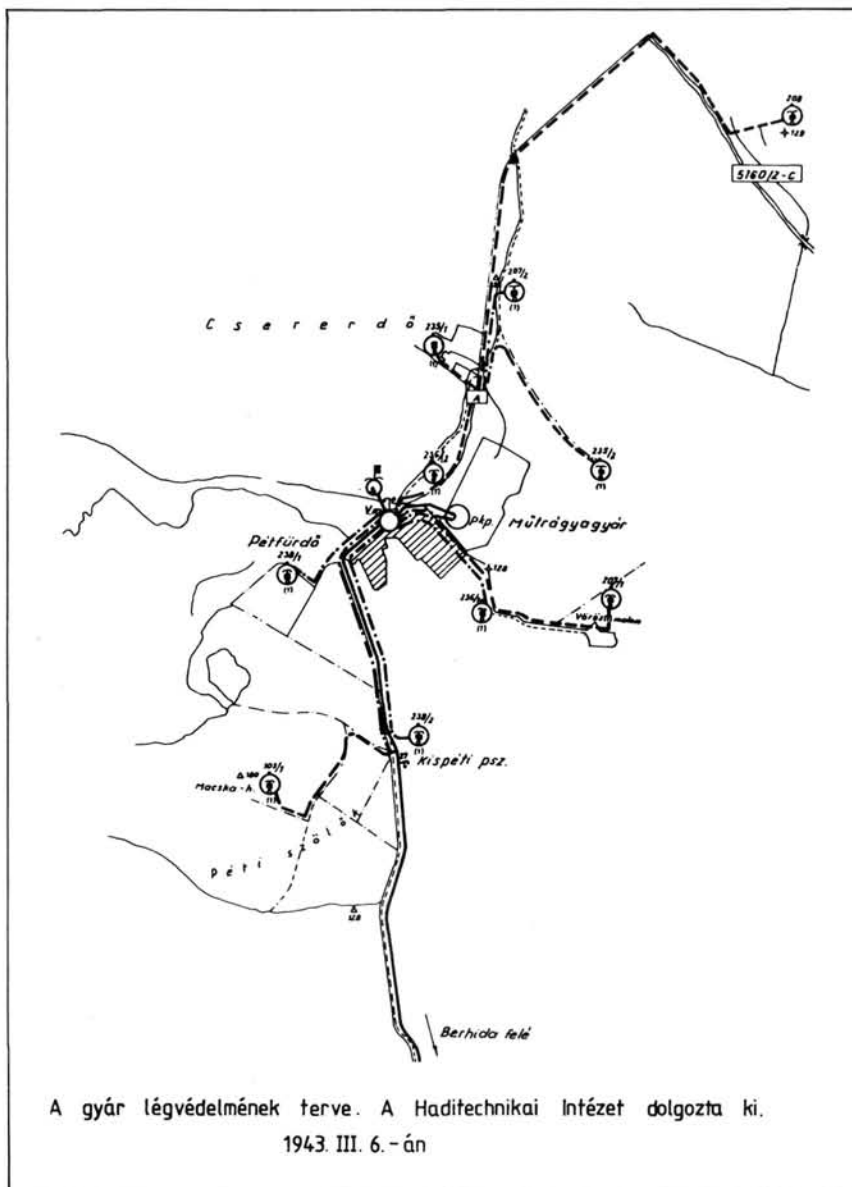
sege: 30 fő. Parancsnok: Kornél Tivadar szállításvezető.

8. számú óvóhely: kötőrő bunker, a műtrágyaüzem, savüzem munkásai, a szállítás üzemhez beosztott segéd munkások óvóhelye. Maximális befogadó képessége: 90 fő. Parancsnok: Csermely Ottó főmérnök.
9. számú óvóhely: „B” gyári labor, a központi labor és a raktár személyzet részére. Maximális befogadó képessége: 60 fő. Parancsnok: Keresztes Mátyás vegyész.
10. számú óvóhely: „B” gyári bejáratnál levő futóárók, a mészalátrom üzem személyzete, a telepfenntartási csoportból 100 fő, valamint a Sorg cég HOCO építésének teljes személyzete. Maximális befogadó képessége: 180 fő. Parancsnok: dr. Lengyel Lajos főmérnök.

A helyükön maradó dolgozók fehér karszalaggal és sisakkal vannak ellátva. Készültség vagy riasztás esetén a karszalagot és sisakot viselni kötelesek. Minden óvóhelyen a parancsnok mellett két helyettes is kijelöltünk biztonságából.⁸

1943. március 6-ra a VKF-1. osztálya elkészítette a „Balatonvidéki légvédelmi tüzérségi rendszer” műszaki tervét. A Veszprém–Várpalota–Pétfürdő–Fűzfő–Ajka körzetében levő ipartelepek védelmére felvonult 26 db 36.M.40 mm-es géppágyú, valamint a 103/1 és a 208-as légvédelmi ágyús üteg 4–4 db 80 mm-es lövege.

A Péti Nitrogénművek Rt. védelmére a 103/1 és a 208-as légvédelmi ágyús üteg, továbbá a 207/1, 207/2, 235/1, 235/2, 236/1, 236/2 és a 238/1, 238/2-es légvédelmi ágyús félszakasz vonult fel 80 mm-es lgv. ágyúkkal, valamint 40 mm-es lgv. géppágyúkkal. Az ütegek lőszer utánpótlását Lovasberényből biztosították. A lőszer javadalmazás 240 db gránát löveg csővenként, illetve 480 db géppágyú lövedék a lgv. géppágyúhoz. Ezt 1943 őszén 3–4 javadalmazásnak megfelelően felemelték, mert a Németország elleni légitámadások is azt bizonyították, . . . hogy a különösen nagy tűzgyorsaságú géppágyú lőszerkészlete sem lehet elegendő egy hosszabb, több hullámban végrehajtott ellenséges légitámadás visszaveréséhez. Az elhárítás a későbbi hullámok során nyilvánvalóan a lőszerutánpótlás nehézségei miatt gyengül, valószínű, hogy az ellenség taktikája is a lőszerkészlet ily módon való kimerítése – írta vitéz Justhy Emil altábornagy a 27.334/eln. VI–1943. sz. rendeletének indoklásában.⁹

1. ábra. A gyár légvédelmi terve 1943 márciusában (Hadtörténeli Intézet Levéltára)

2. ábra. A 238/2. légvédelmi gépágyús fél-szakasz lövegállása a péti Sárrét területén 1944 tavaszán. (Hadtörténeli Intézet Levéltára)

A gyár védelmére telepített légvédelmi tüzeralakulatok kiszolgálására a 208-as szaklégvédelmi szakaszt vezényelték ki. A szakasz az alábbi elosztásban települt:

- 208/1. raj Kisbér Öregszőlőhegy 231. magassági pont
- 208/2. raj Réde Kőrishegy 234. magassági pont
- 208/3. raj Nagyberény 254. magassági pont
- 208/4. raj Kustyánhegy 157. magassági pont
- 208/5. raj Enying

A figyelő rajok 35. M. távcsővel és 1936. M. típusú hordozható távbeszélővel voltak felszerelve. A tervezett R-14F rádióállomások még nem voltak telepítve.

1943. augusztus 12-re végleg kialakult az ország hét honi légvédelmi tüzérségi csoport parancsnoksága és ezen belül a „Balatoni honi légvédelmi tüzércsoport”.

Pétfürdő körzetében a 203/1, a 203/2 és a 203/3. számú légvédelmi ágyús üteg 3–3 db 29/38. M. Bofors 80 mm-es lövege ment tüzelő állásba. A 40 mm-es gépágyús félszakaszok eloszlása változatlan maradt.

A légvédelem alapvető problémája az eszközhiány továbbra is nyomasztóan hatott. Az 1943. augusztus 24-én megtartott minisztertanácson Csatay Lajos vezéreztetéses honvédelmi miniszter kénytelen volt beismereni: „... nekünk szükségünk van a németek jóindulatára. Mi minden fontos fegyverrészt a németektől kapunk. Jelenleg 50 db „Héja” gépünk van. De ezek nem vehetik fel a harcot a „Liberátorok”-kal. Ezeket csak – másodrangú – gyakorlógépeknek használhatjuk fel.”¹⁰

Az 1943-ban kirajzolódott helyzet várható következményeként előtérbe került, hogy a légifőlény birtokában a Szövetséges Hatalmak folytatják bombázási offenzívájukat Németország és szövetségesei ellen és Magyarország fenyegető légitámadások hatáskörébe fog esni.

Az ország légvédelmi kiszolgáltatottsága miatt a honvédelmi miniszter kiutazott Németországba, hogy tárgyaljon Göring birodalmi marsallal a légerő és a légvédelem megerősítése érdekében. Erről Nagybaczoni Nagy Vilmos így írt visszaemlékezésében: „Göringnél részletesen letárgyaltuk a légi fegyvernem kiépítésével kapcsolatos kérdéseket. Ebbe a megbeszélésbe belevontam, mint légügyi szakértőt, Hellenbront tábornokot is. Légvédelmi ütegeket kértünk és fényezőórákat, melyeknek szállítására már eddig is többször kaptunk ígéretet, de ezeket az ígéreteket mindeztideig nem váltották be.

Kértem, bocsássanak rendelkezésünkre az új 10,5 cm-es légvédelmi lövegekből is legalább egy-két üteget, mert Budapesten nincs elég korszerű lövegünk, úgy hogy nagyobb légitámadás esetén a főváros védelem nélkül marad. Göring kijelentette, hogy csak a régi 8 cm-es ütegekből tud adni, az újabb fegyverekből nem, mert ebből a németeknek nincs elegendő.¹¹ Csak összehasonlításként jegyzem meg, hogy Magyarország volt légvédelem szempontjából a legkiszolgáltatottabb helyzetbe. Ausztriát 24 légvédelmi tüzérsztály 176 könnyű és közepes, valamint 38 nehéz légvédelmi üteggel, Romániát 15 légvédelmi tüzérsztály ütegeivel védelmezték.¹²

Természetesen később sem lett jobb a helyzet. 1943. október 9-én vitéz Justy Emil altábornagy az Országos Légvédelmi Erők főparancsnoka az alábbi tájékoztatót állította össze Csataj Lajos honvédelmi miniszter részére, a 36-os bizottság ülésén adandó tájékoztatóhoz: 1. pont a légvédelem helyzete: A Légiháború rohamos fejlődése következtében a rendelkezésre álló légvédelmi tüzérség az országos viszonylatban is a hadviselés szempontjából legfontosabb ipari- és közlekedési gócpontok védelmének ellátására alakított légvédelmi tüzér csoportok vonultak fel. Országos viszonylatban a légvédelmi tüzérség nem érte el azt a fokot, ami a korszerű angolszász légi tömegtámadások elhárításához szükséges. Lényeges javulás 1944. év végére várható. A honi légvédelmi jelzőrendszer kiépítése anyagihiány miatt még nem fejeződött be.¹³

A Péti Nitrogénművek Rt.-nél végzett munkálatok gyors befejezése céljából több század munkaszolgálatost vezényeltek Pétre. A 6002. sz. és a 9206. sz. román munkaszolgálatos századot a malomépületben 2 db szoba-konyhás lakásban, illetve az épület padlásán és pincéjében helyezték el.

A védelem javítása céljából megbízták a Berhidára települt 203. sz. légvédelmi tüzérsztályt, hogy kódosítással is segítse a gyár légvédelmét. A kódosítást klórszulfonsavval végezték, a szükséges anyagot tartályokban szállították Németországból. Az 1943. év végén elvégzett kódosítási gyakorlatok sajnos nem sok reménnyel kecsegtettek, mert a kódtakaró nem volt olyan nagy kiterjedésű, hogy egy jól felkészített pilótának gondot okozott volna a tájékozódásban. Túl sok tájékoztatósi pont maradt fedetlenül.¹⁴

A Szövetségesek olaszországi partaszállása után Magyarország is a közvetlenül támadható célok közé ke-

3. ábra. A 103/1. légvédelmi ágyús üteg 80 mm-es lövege a péti Macskahegyen 1944 tavaszán. (Hadtörténeti Intézet Levéltára)

rült. A korábban Algir, Tunisz és Bengázi repülőterein állomásozó angol-amerikai kötelékek Bari, Brindizzi, majd Foggia és Róma repülőtereire települve közvetlenül támadhatták a romániai Ploestit, Magyarország hadicél pontjai, Ausztria – elsősorban is Bécsújhely – ipari objektumait és Dél-Németország hadiiparát.

A légitámadások veszélyének fokozódása újabb intézkedésekre kényszerítette a légoltalmi vezetést. 1944. február 11-én jelent meg a HM. 129.130/el. 36–1944. sz. rendelete a légitámadások tűzvédelméről, majd a 129.140/el. 36–1944. sz. rendelet az óvóhelyek kötelező létesítéséről.

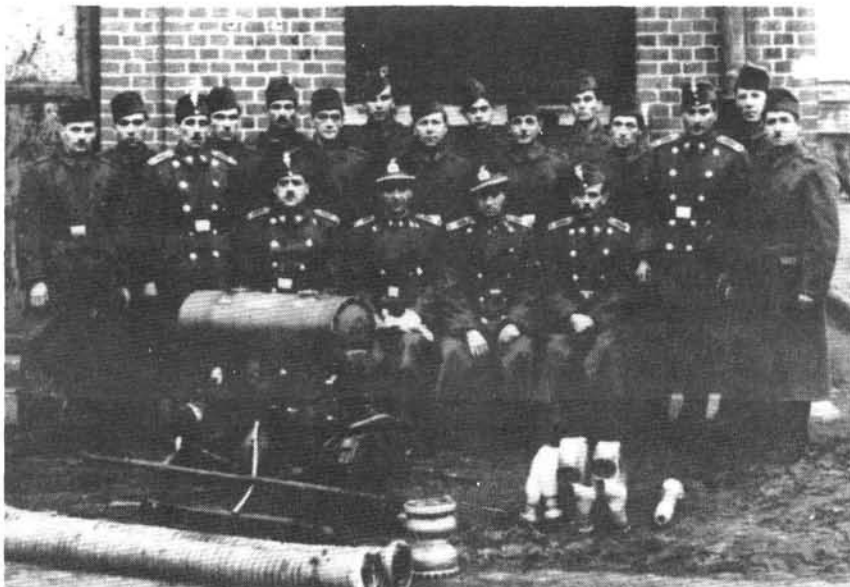
Marschalkó Károly ny. altábornagy az Országos Légoltalmi Parancsnokság vezetője utasította az 1. számú légoltalmi csoportba sorolt vállalatokat, – így a Péti Nitrogént is, hogy állandó légoltalmi orvosi ügyeletet szervezzenek.

1944. március 19-i német megszállással egyidőben Berhida körzetébe települt a német 615. sz. légvédelmi tüzérsztály négy nehéz ütege. A 10,5 cm-es ütegek tevékenységéről nincs információnk.

1944. április 11-én ismét közös megbeszélésre ült össze az ún. „hadiháromszögbe” tartozó vállalatok légoltalmi vezetése. A megbeszélésen jelen volt a HM részéről Horváth Lajos ezredes is. A megbeszélés tárgya: teendők nagyobb támadás esetén, illetve a vízvezeték hálózat kisesésének pótlása. Ekkor ugyanis már kellő – szomorú – „tapasztalattal” rendelkeztek a légvédelem és a légoltalmi vezetői. A 15. USA Stratégiai Légihadsereg április 3-án mintegy 200 repülőgéppel támadást intézett Budapest déli területén levő ipari célpontok ellen. Az első szőnyegbombázásnak 1073 halalos és 526 sebesült áldozata volt.¹⁵

1944. április 13-án délelőtt Győr ellen végrehajtott támadás – 532 halalos áldozat, 1132 sebesült – hatására a M. Kir. III. Hadtest parancsnoksága április 14-én elrendelte a hadiipari jellege miatt különösen veszélyeztetett Pétfürdő polgári lakosságának azonnali kitelepítését. Dózsa László fhdgy (a gyár katonai parancsnoka) utasítására 850 polgári személyt telepítettek ki Borzavár, Réde, Nagyesztergál és Porva községbe.¹⁶

4. ábra. A Péti Nitrogén Rt tüzoltósága.

5. ábra. A gyár amerikai légi felderítésének kópiája. Készült: 1944. április 12-én. A látható objektumok: 1. Cser-erdei nagy tárolók. 2. Murvabánya. 3. A tervezett légitámadás „tengelye” (ezt a kidolgozó csoport rajzolta a felvételre, ehhez mérte fel a támadás szögét a navigátor). 4. Belső lakótelep. 5. Péti só nagyraktár. 6. Olajüzem.

A vállalat vezetői április 15-én Győrbe látogattak az Ipartelepeket ért súlyos bombatámadás tapasztalatainak megbeszélésére. A tapasztalatok összegzéséként megállapították, hogy fokozni kell az óvóhelyek biztonságát és szilánkvédelem céljából a tartályokhoz vasbeton védőfalak építését rendelték el, valamint a riadó esetén helyükön maradó részére további óvófülkéket gyártottak 8 mm-es acéllemezből.

1944. június 13-án – egy nappal a súlyos légitámadás előtt – az óvóhelyek és óvófülkék megerősítése tárgyában újabb megbeszélésre ült össze a vállalat –, illetve a légoptalmom vezetése. A megbeszélésen jelen volt: Dr. Csermely Ottó gyárvezető igazga-

tó, Füzéri Béla főmérnök műsz. oszt. vezető, Fischer Viktor légoptalmi parancsnok helyettese, Paál Ferenc telepgondnok és légó előadó.

A megbeszélést követő helyszíni szemle során az alábbi hiányosságokat és sürgős tennivalókat vették jegyzőkönyvbe:

1. számú óvóhely: fő hibája, hogy a földből mintegy 1,5 métert kiemelkedik. Lökéshullám- és szilánkvédelem céljából a nyílászárók elé hullám- és szilánkvédő gátat kell építeni.
2. számú óvóhely: a földemre hordott 3 méter magas kőrakást további 2 méterrel növelni kell és a belső térben 4 db válaszfalat kell beépíteni.
3. számú óvóhely: a földémszerkezetet 50 cm-es vasbeton lemezzel kell megerősíteni.
5. számú óvóhely: a földémszerkezetet 15 cm-es vasbeton lemezzel kell megerősíteni.
6. számú óvóhely: szilánk- és hullámtörő falat kell beépíteni a nyílászárók elé.

A gyári bejárat épületében szolgálatot teljesítő, helyénmaradó portás

és tűzoltó részére a portásfülkével szemben szilánk- és robbanó hullám biztos vasbeton bunker építendő 4 fő részére. A vasbeton és acél óvófülkéket szilánkvédő fallal kell megerősíteni.¹⁷

A támadás előkészítése

Magyarország és a Szövetséges Hatalmak közötti hadiállapot 1941. december 12-től egészen 1944. április 3-ig formálisnak volt tekinthető. A szárazföldi arcvonalak igen nagy távolságra voltak hazánktól és a légi erejük sem tudta elérni Magyarországot az afrikai, vagy angolai repülőterekről. Csak az 1943 nyarán lezajlott események után tudtak előkészületeket tenni közép- és délkelet-Európa – köztük Magyarország – stratégiai célpontjai elleni támadások megszervezésére. A Szövetséges Hatalmak Angliában állomásozó stratégiai légierői, így a 8. Amerikai Hadászati Légihadsereg is 1943. június 10-én kézhez kapták az ún. CBO-direktívát (Combined Bomber Offensive), amely később a POINT-BLANK fedőnévvel vált ismeretessé.¹⁸ Az amerikai–angol hadvezetés Németország és szövetségeseink hatásosabb bombázása érdekében erősítette az Európában levő szövetséges hadászati légierő seregteteit. Az angol bombázó légierő parancsnoksága 1944 márciusában már 985 harc képes nehézbombázóval rendelkezett (1943 decemberében 811 db). Az amerikaiak 1943 novemberében befejezték a 15. Stratégiai Légihadsereg felállítását, melynek az volt a feladata, hogy az észak-olaszországi, a romániai, magyarországi, ausztriai és dél-németországi objektumokat támadja. A szervezés során hatalmas erőket koncentráltak. Míg 1943 decemberében a 8. amerikai légihadsereg 700 bombázó repülőgépet tudott alkalmazni, addig 1944 júniusában a 8. és a 15. légihadsereg már 3300! nehézbombázó repülőgéppel rendelkezett.¹⁹ Csak a 15. stratégiai légihadsereg 1350 nehézbombázóval, 484 vadászgéppel, 1 P–38-al felszerelt meteorológiai századdal, és 1 szintén P–38 F–5-kel felszerelt fotófelderítő századdal rendelkezett.²⁰ Csak összehasonlítás képpen: a 101. magyar vadászrepülő osztálynak (később ezred), a 102. vadászosztálynak kb. 400 db Messerschmitt Bf 109 G–6, G–10 és K–4 típusú repülőgépet adtak át 1944–1945 között.²¹

A CBO direktíva végrehajtása az amerikai légierő nagyarányú átszervezését követelte meg, ezt az egyesített főparancsnokság 1943. december

10-re befejezte. Ekkor alakult meg a MAAF (Mediterrance Allied Air-Force = Földközítengeri Szövetséges Légierő Parancsnokság). Parancsnoka: J. C. Eacker tábornok. A hadászati csapásmérő erőt a MASAF (Mediterrance Allied Strategie Air Force = Földközítengeri Szövetségi Hadászati Légierő) alkotta.

A MASAF alárendeltségében két magasabb egység szerepelt: az amerikai 15. Légihadsereg (pk.: Nathan F. Twining vezérőrnagy) és az angol 205. hadászati bombázó csoport. A 15. Légihadsereg egy része már 1943 november elején hadrafogható volt, a szervezés 1944 januárig húzódott. A 15. Légihadsereg állományába 1944 januárjában az alábbi egységek tartoztak:

5. Bomb. Wing:
 2. Bombázó ezred Boing B-17 Flying Fortress
 97. Bombázó ezred Boing B-17 Flying Fortress
 99. Bombázó ezred Boing B-17 Flying Fortress
 301. Bombázó ezred Boing B-17 Flying Fortress
 319. Bombázó ezred Boing B-17 Flying Fortress
 320. Bombázó ezred Boing B-17 Flying Fortress
 47. Bomb Wing:
 98. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 376. Bombázó ezred Consolidata B-24 Liberátor
 449. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 450. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 49. Bomb Wing:
 451. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 461. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 484. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 55. Bomb Wing:
 460. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 464. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 465. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 485. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 304. Bomb Wing:
 454. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 455. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 456. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 459. Bombázó ezred Consolidate B-24 Liberátor
 306. Fighter Wing:
 1. Vadász ezred P-38 Lightning

14. Vadász ezred P-38 Lightning
 31. Vadász ezred P-51 Mustang
 52. Vadász ezred P-51 Mustang
 82. Vadász ezred P-38 Lightning
 325. Vadász ezred P-47D Thunderbolt
 332. Vadász ezred P-51 Mustang

Ezenkívül a Légihadsereg alárendeltségében volt a 885. különleges bombázószázad, a 154 időjárás-felderítőszázad (P-38 Lightning), a 3. PG. (Photographie Group = légifényképező csoport) 5., 12. és 23. százada (P-38 F5-ös gépekkel). Az amerikai 15. Légihadsereg 1944 nyarán 21 hadászati bombázó és 7 vadász ezredből állt.²² Teljes egészében korrektnek fogadhatjuk el Vasváry József számítását, amely szerint a 15. amerikai légihadsereg 1944. év nyarán már 1350 nehéz bombázóval és 484 vadászgéppel rendelkezett.²³

A légihadseregek tevékenységének koordinálására 1944. január 6-án felállították C. Spaatz tábornok parancsnoksága alatt az amerikai hadászati légierő európai törzset. Erősítették a hadászati légierő vadászrepülő ezredeit is. A P-38-as Lightningek mellett egyre több P-51-es nagyhatótávolságú Mustang kísérővadász került az ezrekhez.

1944 elején a MASAF még nem fejtett ki jelentősebb harci tevékenységet. 1944 áprilisáig a POINT-BLANK-ban tervbe vett hat objektumcsoportból csak az első hármat érte heves légitámadás. Az üzemanyagot, a szintetikus kaucsukot, és a katonai szállító eszközöket előállító vállalatok szinte teljesen kívül estek a hadászati légierő akció rádiuszán.

A folyékony üzemanyagot gyártó vállalatokra 1944 első három hónapjában mindössze 195 tonna bombát dobtak le. Ennek oka részben a téli hónapok kedvezőtlen időjárása, másrészt pedig az áttelepülési feladatok végrehajtása volt. A MAAF zöme Tuniszból a dél-olaszországi támaszpontokra települt át, a parancsnokság Bariba, a repülőkötelékek pedig a Foggia körzetében levő repülőterekre.

A MAAF hadászati feladatait a teheráni konferencián határozták meg a szövetséges vezérkarok. A megsemmisítésére kijelölt célpontok közül több Magyarország területén volt, így a Budapest-Csepel és Győr térségében levő hadiipari objektumok és a dunántúli olajfinomítók: Szőny, Lipe, Pétfürdő, valamint az almásfüzötti olajüzem. A Londonban tartott

Tedder-Spatz tárgyalások eredményeként a 15. Légihadsereg 1943 december végén megkezdte a magyarországi hadművelati célpontok felderítését. Ezek a tények ellentmondanak annak a hiedelemnek, hogy az angolszász légierő tevékenységét az ország német megszállása váltotta ki.

1944. május 4-én megkezdődtek az „Operation Frantic” előkészületei. A MATS (Mediterrance Air Transport Service = Földközítengeri Légi Szállító Szolgálat) szállítógépei bombát és üzemanyagot szállítottak a kijelölt szovjet repülőterekre. Az első ingabombázásra 1944. június 2-án került sor, ezen a MAAF parancsnoka J. C. Eacker tábornok is részt vett.²⁴

Az amerikai és az angol légierő június 3. és 12. között nem hajtott végre támadást az ország területe ellen. Június 10-én a SAC (Strategic Air Command = Stratégiai Légi Parancsnokság) utasítást adott a 8. és 15. stratégiai légihadseregnek, hogy fokozott mértékben folytassák az áprilisban megkezdett „olajcélok” rombolását. A magyarországi olajcélok megsemmisítésére a 15. stratégiai légihadsereg kapott parancsot. Ennek megfelelően 1944. június 13-án Acherson ezredes nevében az alábbi parancsot adták ki:

„92. számú hadművelati utasítás.

Az 55. Bombázó Dandár Főhadiszállásán 1944. június 14.

1. a. Lásd az információs melléklet b (1) Az 5. Wing 6 ezreddel (B-17) támadja a budapesti Shell olajtelepet 11.00 órakor

Találkozó: 09.05 órakor
 Tartalék célpont: azonos az 55. Winggel

(2) A 49. Wing 3 ezreddel (B-24) támadja a Szőnyi olajgyártelepet 11.00 órakor

Találkozó: 09.15 órakor
 Tartalék célpont: azonos az 55. Winggel

(3) A 47. Wing 4 ezreddel (B-24) támadja Osiek (Eszék-U. J.) Sisak és Caprag szintetikus olajtelepeket.

Találkozó: 09.35 órakor
 Tartalék célpont: azonos az 55. Winggel

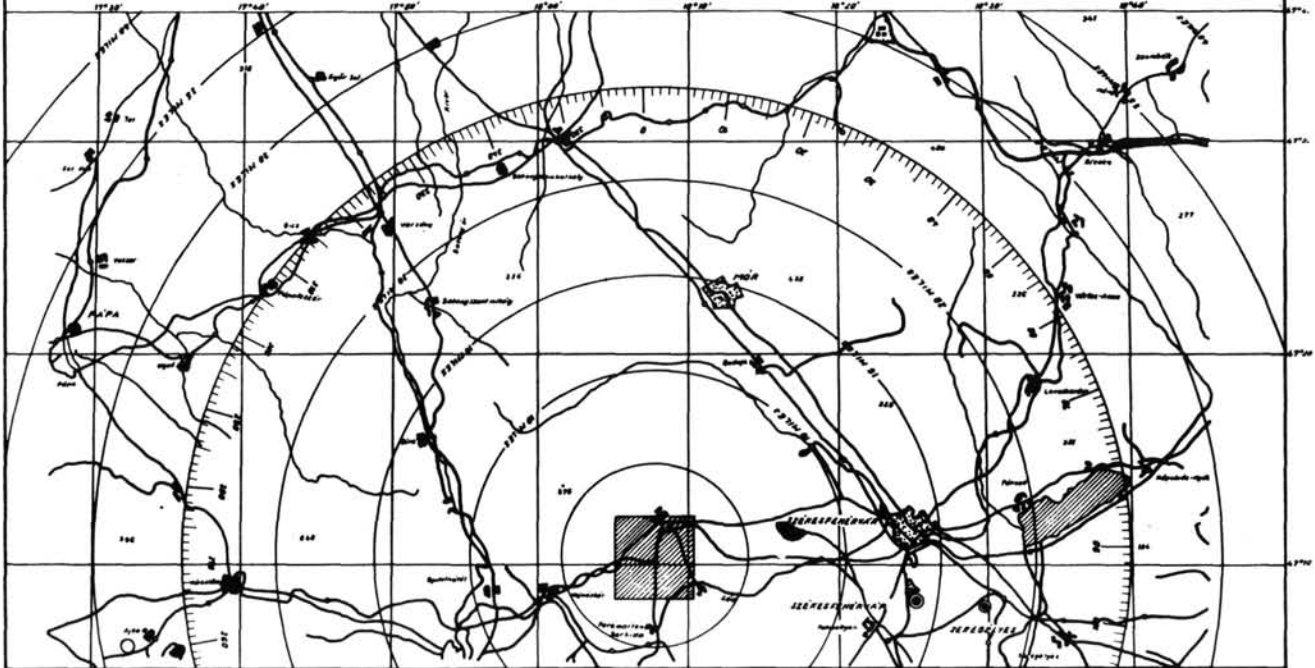
(4) A 306. Fighter Wing 5 ezreddel fedezetet biztosít a támadó köteléknek. 1 ezred zuhanó bombázást hajt végre és géppuskázza Kecskemét repülőterét 1000 lb. GP. bombával²⁵

2. Az 55. Wing 4 ezreddel (B-24) támadja a Pétfürdői olajgyártelepet, 1944. június 14-én 11.00 órakor.

Ez a Baker terv.
 Első tartalék cél: CAPRAG Shell olajfinomító

12-33-N JELŰ CÉLTÉRKÉP A PÉTFÜRDŐI OLAJFINOMÍTÓ ÉS MŰTRÁGYAGYÁR ELLENI BOMBA-TÁMADÁSHOZ.

(Másolva az USAAF 15. Légihadsereg Plan Backer tervéről.)

6. ábra. A Baker-tervhez készített céltérkép másolata.

Második tartalék cél: BROD rendező pályaudvar

Utolsó tartalék cél: SPLIT kikötő berendezései és a cementgyár.

Bombázók találkozója:

Ezred találkozó: a 465. és a 464. ezred találkozási vonala ANDRIA és CANOSA között 5–6000 lábön külön-külön. A 465. ezred ANDRIA fölött a kurzuson 08.29 órakor. A 485. és 460. ezred találkozási vonala ALTAMURA és GRAVINA között 7–8000 lábön külön-külön. A 485. ezred ALTAMURA fölött a kurzuson 08.31 órakor.

Kötélék találkozó: a 465. és 464. ezred SPINAZZOLA fölött a kurzuson a kijelölt magasságon 08.40 órakor. A 485. és a 460. ezred süllyed a 465. és a 464. ezred mögé megérkezésük SPINAZZOLA-tól délre 08.40 órakor.

Vadász és bombázó találkozó: későbbi jelzés szerint.

Repülési rend: besorolás a kötélékbe: 5. Wing, 49. Wing, 55. Wing (465. 464. 485. 460. ezred), 47. Wing

Útvonal a célra: Spinazzola–Barletta–Cazziol sziget–Banja Luka–Nagyvázsony–cél.

Idő: 09.25 órakor a kulcspontban (Cazziol-sziget) 9000 lábön. Emelkedés a kulcsponttól.

Rávezetési pont: Nagyvázsony (4659N–1742E)²⁶

Támadás tengelye: 57°

Támadás időpontja: 11.00 órakor

Bombázási magasság:

465. ezred 20 000 lábról

464. ezred 19 500 lábról

485. ezred 19 000 lábról

460. ezred 19 500 lábról

Emelkedés a támadásból: 128 m/min.

Gyülekezés: azonnal.

3. Az egész csoport használja az MPI (Mean Point of Impact–U. J.)

(1) Semmi más célpont nem bombázható Jugoszláviában a specifikációban leírtakon kívül.

(2) Budapesten a célt egyetlen ablak mutatja.²⁷

(3) Első tartalék cél: CAPRAG Shell olajüzem

Rávezetési pont: SLATINA

(4529N–1601E)

Támadás tengelye: 91°

Gyülekezés: azonnal.

(4) Második tartalék cél: BROD rendezőpályaudvar

Rávezetési pont: CAGIIN

(4521N–1601E)

Támadás tengelye: 175°

Gyülekezés: azonnal.

(5) Utolsó tartalék cél: SPLIT kikötő berendezései és a cementgyár céltérkép: 8–14–NA

Rávezetési pont: SINJ

Támadás tengelye: 217°

Gyülekezés: azonnal

4. Egyéb utasítás nincs

5. Rádió használati parancs:

a) Kijelölt csoport frekvencián van kapcsolat a csoportokon belül

b) a VHF csatorna összeköttést biztosít a csoport-csoport és a vadászok-bombázók között

c) a bombázók hívójele:

5. Wing „MOZES 1”

47. Wing „MOZES 4”

49. Wing „MOZES 2”

55. Wing „MOZES 3”

465. bombázó ezred

„MOZES 31”

464. bombázó ezred

„MOZES 32”

485. bombázó ezred

„MOZES 33”

460. bombázó ezred

„MOZES 34” stb.

d) a vadászok hívójele: SEEDCAKE a vadászrendszernek megfelelően: 1, 2, 3, 4, 5 stb.

e) visszahívás:

5. Wing „FAILURE”

47. Wing „FUEL”

49. Wing „HOT-SEAT”

55. Wing „HOLDTIGHT”

304. Wing „KIND”

306. Wing „LOVERBIRD”

ACHERSON ezredes megbízásából: John N. Melcher repülő alezredes

Függelék a 92. számú hadműveleti parancshoz

1944. június 13. 20.00 óra
Az 55. Wing főhadiszállásán

Ez a Baker terv

Térképek: GSGS. No 4072 Europa Air (Budapest) 1 : 500 000

GSGS. No 4072 Europa Air (Graz) 1 : 500 000

Céltérkép: PÉTFÜRDŐ No 12-33-NA.

136. sz. Légifelvétel jegyzetekkel Pétfürdőről

1. Az ellenség elhelyezkedése:

a) Flak (Fliger Abwehr Kanonnen = légvédelmi ágyú rövidítése - U.J.)

(1) A PÉTFÜRDŐ gyártelep térségében levő Flak elhárításról nincs semmi elfogadható információink.

(2) CAPRAG (első tartalék cél) szintetikus olajgyártelep. Nincs értékelhető információink a Flak elhárításról.

(3) ZAGRAB (második tartalék cél) rendezőpályaudvar. Az utolsó támadáskor - 1944. május 24-én 6 Flak volt látható.

(4) BROD (utolsó megoldás) rendezőpályaudvar. 1944. április 13-án volt Flak elhárítás.

(5) SARAJEVO (utolsó megoldás) rendezőpályaudvar. Nincs érvényes információink a Flak elhárításról.

(6) SPLIT (végső megoldás) kikötő berendezései és a cementgyár. Az 1944. június 3-i támadáskor mérsekelt, de igen pontos léghárító tűz.

b) Ellenséges repülőgépek:

A 15. Légihadsereg hírszerzői jelentése szerint az ellenséges vadászterő a cél légtérben jelentősen csökkent. A célon lehetséges elhárítás 30-40 egymotoros és 10-15 kétmotoros vadászgép. Komoly elhárítás a bécsi vadászba- zisról nem lehetséges.

c) A cél jelentősége:

(1) Az elsődleges cél az ellenséges olajfinomítók közül a harmadik legfontosabb gyártelep Bécs és Budapest körzetében.

(2) A Baker tervben foglaltak szerint a Budapest térségében megmaradt berendezések becsült teljesítő képessége 400-500 ezer tonna évenként.

(3) A 8. Légihadsereg június 13-án 9 olajgyártelep ellen hajtott végre támadást Németországban.

(4) A 8. és 15. Légihadsereg sikeres támadásainak eredményeként az ellenségnek 3 hónapja krónikus olajhiány mutatkozik.

2. Alaphelyzet:

a) Összehangolt támadások a következők:

(1) 5. Wing 4 ezrede lerombolja a budapesti Shell olajüzemet

2. ezrede lerombolja a budapesti FANTO olajüzemet

(2) 47. Wing 4 ezrede lerombolja SISAK-CAPRAG szintetikus olajüzemet

(3) 49. Wing 3 ezrede lerombolja SZÖNY olajüzemet

(4) 55. Wing 4 ezrede lerombolja PÉTFÜRDŐ olajüzemet

b) A 306. Fighter Wing 5 ezrede a védőkísértről gondoskodik, 1 ezrede zuhanórepülésben támadja és géppuskázza KECSKEMÉT repülőterét

c) A 8. Légihadsereg 1944. június 13-án Németország területén 9 olajüzemet támadott.

d) Lelővés esetén a Hírszerző Hivatal utasítása szerint menekülni!

7. ábra. A USAAF 460. bombázóezred eligazítási lapja a Pétfürdő elleni támadáshoz.

A támadás

1944. június 14-én szerdán hajnalban a 15. Légi hadsereg dél-olaszországi repülőterein feldübörögnek a motorok. A szerelők megkezdik a felszállás előkészítését.

A pilóták, navigátorok és a bombázó tisztek meghallgatják a végső eligazítást és a meteorológiai tiszt jelentését, aki szerint az útvonalon derült az idő, 1-3/10 kumulusz²⁸ várható 10 000-14 000 láb között, a cél felett CAVU.²⁹ A szél a Dinári Alpok felett 5000 lábón 15 csomóval 40°-ról, 10 000 lábón 17 csomóval 35°-ról és a cél felett 15 000 lábón 260°-ról várható 35 csomóval.

07.00 óra: VESZPRÉM: a 101. vadász repülőosztály részére 30 perces készütséget rendelnek el.

07.25 óra: Baritól 50 km-re fekvő PANTANELLA repülőterén a 645. bombázó ezred 39 B-24-es Liberátora megkezdik a felszál-

MISSION STATE

1. Target PÉTFÜRDŐ Oil Plant, Hungary.
2. I. P. NESTVAYZSONY
3. Intervalometer setting^b 100 feet.
4. Approach altitude^b 18,000 feet
5. Bombing altitude 18,000 feet
6. Bombing speed (indicated)^b 160 mph
7. Number and type of bombs per ship (with fuse setting)^b 16 clustered 250 # GP (.1 x .01 and .025).
8. Auto Pilot or PDI run^b A-5 Pilot
9. Method of sighting (how many leaders are to sight, and how the wing bombardiers are to bomb)^b Wing leaders sight for range and deflection, box leaders for range only and wingmen drop on box leaders.
10. Rally direction Right Airspeed^b 165 mph.
11. Rendezvous time and place ALTAMURA at 0831 H
12. Course to target SPINAZZOLA to BARIETTA to CAZZIOL to BANTALUKA to I.P. to Target.
13. Return course Target to BANTALUKA to CAZZIOL to base.
14. Cruising speed 165 mph.
15. Position in wing, cruising^b 3rd, bombing^b 3rd
16. Point of climb CAZZIOL Island speed of climb 160 mph.
17. Target time 1103 H
18. Position of escort to bomber formation^f _____

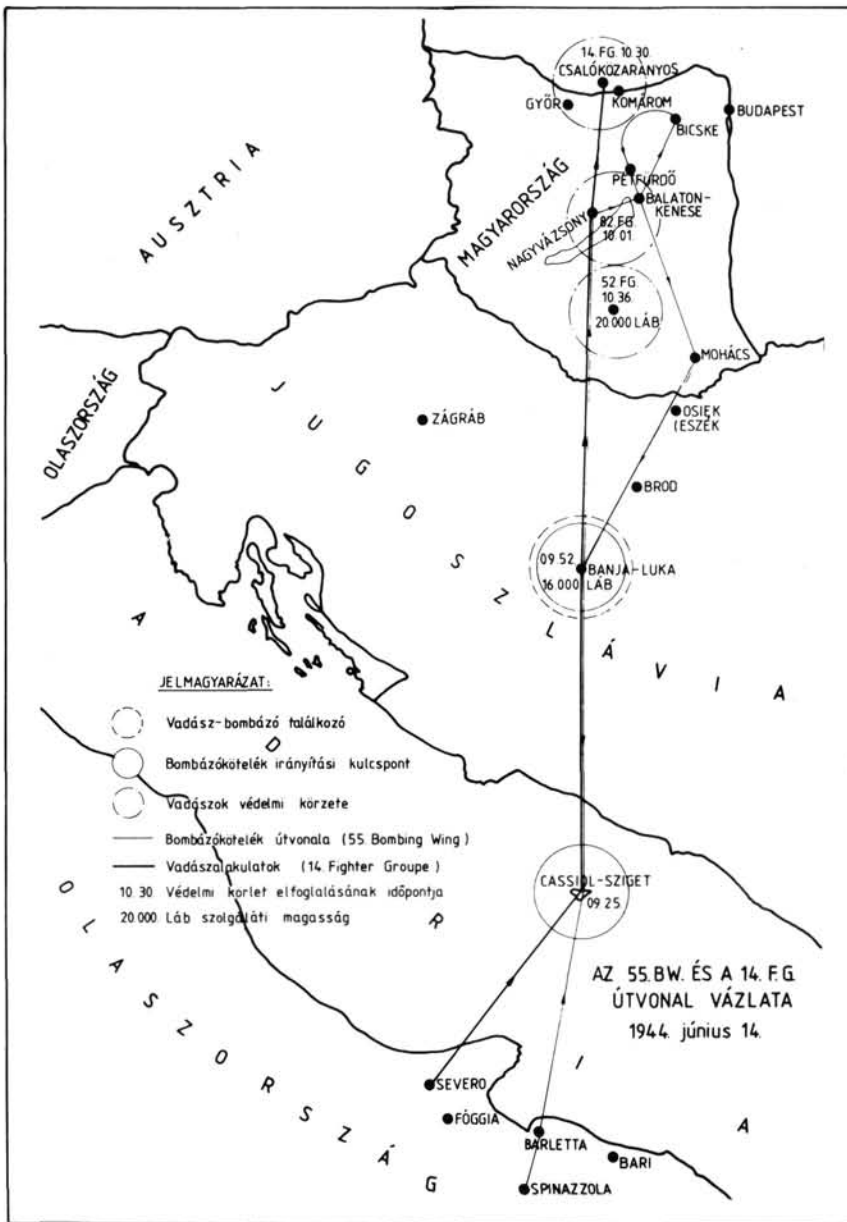
Cruising Formation (Diagram)

Attack Formation (Diagram)

Same As Cruising

465 BG Form 7/33

8. ábra. A Pétfürdő ellen támadó USAAF 55. bombázóhadosztály és 14. vadászrezred útvonal vázlatja 1944. június 14-én, a vadász kötelékek védelmi körzeteinek fel tüntetésével.

lást. A 39 gép két támadóegységet képez. Az első egységet Clarence G. Poff őrgy. a 778. bombázó század parancsnoka, a második Marshall Bonner ezredes a bombázó ezred parancsnoka vezeti. Az alakzat felvétele előtt 2 gép jelenti, hogy visszatér a bázisra. Az egyiknek a bal külső üzemanyagtartályából folyik a benzin, a másik gép 3. motorjának erős vibrációja és az olajfolyás miatt kénytelen leszállni.

07.30: SPINAZZOLA, a 460. bombázó ezred 39 B-24-es nehézbom-

bázó megkezd a felszállást. Az első csoportot Charles C. Ward őrnagy a 763. bombázó század parancsnoka, a másodikat George S. Davis Jr. a 762. század parancsnoka vezeti. A gépek komplikációmentesen felveszik az alakzatot és az egység ALTAMURA és GRAVINA vonalában várja a találkozót.

07.44: PANTANELLA, a 465. bombázó ezred 35 B-24-es Liberátora megkezd a felszállást. Az ezred itt is két támadó csoportot alakít, az első Charles A. Clark ezredes, az egység parancsnoka, a másodikat William K. Zewadski kapitány vezeti. A formáció felvétele itt is zavartalan.

07.50: VENOSA, a 485. bombázó ezred 39 B-24-es Libetárora megkezd a felszállást. Az első támadócsoportot Williem L. Herbin al-

ezredes csoportparancsnok-helyettes, a másodikat Edward H. Nett őrgy. a 628. bombázó század parancsnoka vezeti.

08.10: Clarence G. Poff őrgy. a 464. ezred vezérgépén észreveszi, hogy a 465. ezred még nincs a csoport találkozóhelyén ANDRIA felett, ezért egy széles forduló manőverben 3 percig vár, majd az egység tovább repül SPINAZZOLA fölé.

08.20: A 465. ezred második támadó csoportjából Burton C. Andrus őrgy. gépe visszafordul, mert a 3. motorja leállt. A gép gombákkal együtt visszatért a bázisra.

08.25: A 485. ezred 727. századából a kettes gép pilótája jelenti, hogy visszatér a bázisra, mert a 3. motorjának légcsonarjának szögállítója nem üzemképes és a légcsonar vitorla állásban van.

08.31: A 460 ezred vezérgépe jelenti, hogy a gyülekezést befejezte és a SPINAZZOLA-i kurzuson van.

08.40: Az 55. Wing jelenti, hogy SPINAZZOLA feletti gyülekező ponton besorolt a kötelékbe.

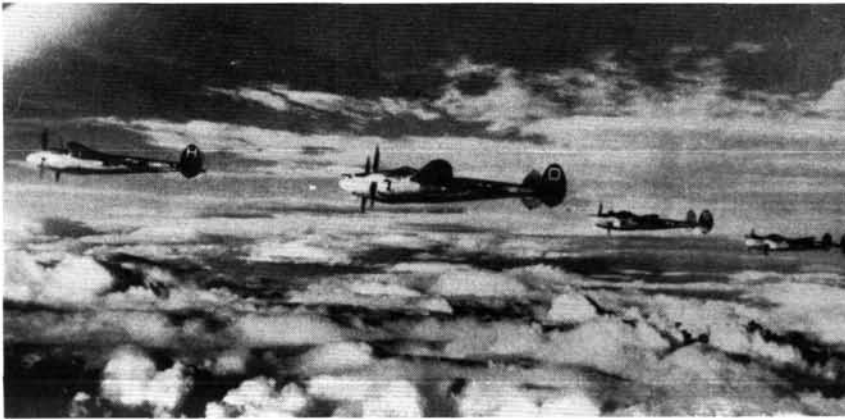
08.45: VESZPRÉM, a 101. honi vadászrepülőosztály gépeinek 15 perces készséget rendelnek el.

08.47: TRIOLO, a 14. vadászrezred 13 százada 47 P-38-as Lightning géppel felszáll az 55. Wing védelmezésére.

08.48: PANTANELLA, a 42-78317 számú B-24-es, – amely üzemanyagfolyás miatt a 645. ezredből visszafordult a bázisra – leszállás közben szerencsétlenül jár, mivel az orr futóműve nem jött ki, a gép orrvágódott. A gép orrának alsó része leszakadt. John W. Colier őrm. és Albert A. Warren őrm. megsérült.

09.03: A vadászrezdek (FG) gyülekezése befejeződött, a 14. FG 51 P-38 Lightning (4 később műszaki okok miatt visszatért a bázisra), a 82. FG. 48 P-38 Lightninggel Banja-Luka felé haladt a bombázókkal történő találkozópontra. A 82. FG feladata, hogy a Balaton térségében behatoló bombázókat fedezze. A 14. FG. Csalóközarányos középponttal az észak-magyarországi területek felett biztosította a bombázók behatolását a cél fölé. A 31. FG. Kaposvár térségében oldalról fedezi és feltartóztatja az ellenséget. Az 52. FG. háttvédként nyújt fedezetet a visszavonuló bombázóknak Kaposvár körzetében. A 332. FG. Banja-Lukától a cél felé a 325. FG. gépeivel együtt.

09.16: VESZPRÉM, a 101. honi vadászrepülőosztálynak start-készséget rendelnek el.

9. ábra. Az USAAF 15. stratégiai légi hadsereg 82. vadászrezidencének Lightning-jei útban a cél felé.

- 09.25: A 465. Wing jelenti, hogy 2 tengeralattjárót lát 4 mérföldre a Kercsula-szigettől északra, keleti irányban halad, jól látható a periszkóp nyomvize 8500 láb magasságból.
- 09.30: A 464. és 465. ezredhez Gazzioli szigetnél felzárkóznak a kísérővadászok, a kötelék 6000 lábön van és megkezdte az emelkedést 127 mph-val.
- 09.30: Péten „kis riadót” rendelnek el.
- 09.55: VESZPRÉM, a 101. vadászrepülőosztályok mindhárom századát ülőkészültségbe rendelik.
- 09.56: A 464. ezred jelenti, hogy Pribella térségében jól szétszóródott csapatok figyelhetők meg, mintegy 300 sátorral, a megfigyelés 11 000 lábról.
- 09.57: A 464. ezred jelenti, hogy Pribella környékén 50 ködgyertya üzemel.
- 10.20: A 465. ezred jelenti, hogy Bos-Gradisánál a rendezőpályaudvaron jelentős tevékenység, számos vagonnal, a megfigyelés 17 000 lábról.
- 10.22: $46^{\circ} 03' \text{É} - 17^{\circ} 59' \text{É}$ térségében 4 ezüst színű ellenséges gép és 1 nagy hangár épület és talán barakok láthatók, jelenti a 464. ezred.
- 10.25: VESZPRÉM, a 101/3. vadászrepülő század 15 gépe elstartol, azzal az utasítással, hogy Győr felett gyülekezzenek és adjon kíséretet a német 8. honi légvédelmi hadosztály egy Messerschmitt Me-410-es kötelékének.
- 10.35: A kötelék 4. csoportjában repülő 460. ezredhez is felzárkózik a vadászkíséret. A kíséretet a 14. FG 3 százada biztosítja, a 37, 48. és a 49. vadászszázadokat Prahler hdgy. vezeti, aki a 48. század

parancsnoka, rajpk.: Crurck hdgy., Terwood hdgy., Blocker hdgy. A 49. század parancsnoka Luis Benne hdgy., rajpk.: Musgrowe hdgy., Lenox hdgy. 37. század parancsnoka: Gaskin, rajpk.: Walter hdgy. Staffes hdgy. Flynt hdgy.

10.40: A 465. ezred jelenti, hogy a 2. század egyik gépe kényszervetést hajtott végre az $E 46^{\circ} 14' - K 17^{\circ} 23'$ -nál, (ez Nagyatád koordinátája – U. J.) mert a 2. motorja leállt és csak így tudja a formációt tartani.

10.50: A 485. ezred jelenti, hogy a köteléktől távolabb lát 3 Me-109. és 2 FW-190-es vadászt, de ezek nem közelítenek a formációhoz. A tüzérségi tűz erős, főként PÉCS ($E 46^{\circ} 45' - K 18^{\circ} 10'$), VESZPRÉM ($47^{\circ} 05' - 17^{\circ} 53'$) és POLGÁRDI ($47^{\circ} 03' - 18^{\circ} 15'$) körzetéből.

10.50: Péten nagyriadó van, mindenki igyekszik elhagyni az üzemeket. Mészáros Ferenc a művezető, a Savüzemtől figyelni a gyár mellett elhúzó köteléket. Hidegkuthy Károly az Ammónia üzem vezetője az iroda ablakából figyelni a nagy magasságban úszó köteléket. Aztán visszaül az asztalához.

10.53: A 465. ezred a Bakony felett visszafordul a célra. Charles A. Klark ezredes a vezérgéppel rááll a kurzusra. A bombázó tiszt feszülten tapad a célzókészülékre.

10.56: A 465. ezred jelenti, hogy a jelzett időben egy B-24-est látott felrobbanni a levegőben és szétesni, ejtőernyőt nem láttak kinyílni. Péten az Ammónia üzem művezetője riadtan jelenti Hidegkuthy üzemvezetőnek, hogy a bombázók visszafordultak.

10.57: Mészáros Ferenc figyelni a közeledő gépeket, „Na ezek jól bevették az irányt!” – gondolja magában.

10.58: A vezérgép bombatisztje beledobta a gépmikrofonba, „most”, 64 tonna (250 kg-os – U. J.) elindul halálos útjára. A kötelék balszárnyán 2 gép nem tudja kioldani a bombáit a célban, ezek bombával együtt térnek vissza a bázisra. A bombázó tiszt feljegyezi, hogy a krakk üzemben, a kazánházban, valamint a nagyméretű tartályokon számos közvetlen találat „ült”.

10.59: A 460. ezred egyik lövészének idegei felmondják a szolgálót és ejtőernyővel kiugrik a gépből a lövésznyíláson keresztül ($E 47^{\circ} 06' - K 17^{\circ} 54'$ ez Gyula-firátót koordinátája – U. J.)

10.59: A 464. ezred egyik gépe a cél előtt 4 km-re tévedésből mind a 16 bombáját kioldotta.

11.00: A 485. ezred vezérgépe megdöbbenve veszi észre, hogy a mögötte haladó 460. ezred a célrafordulásnál belül fordul és így bevág a kötelék elé.

10. ábra. Az USAAF 451. bombázóezred 724. századának B-24. Liberator gépe Szöny felett 1944. június 14-én.

11.01: A 464. ezred 37 gépe a cél fölött, 36 gép összesen 69.4 tonna (250 fontos láncos) bombát dobta le. Egy gép ismét a bombarekesz működtető szerkezetének hibája miatt nem oldotta ki a bombát a cél fölött és csak a nyílt terület felett oldott 8 bombát 11.55-kor sikerült kioldani az É 46° 10' – K 16° 30'-nél. A céltől távolabb oldott bombák súlya közel 5 tonna.

11.02: A 460. ezred a cél felett, 36 gép 72.25 tonna (250 db) bombát old ki, 3 gép nem tudja kioldani bombáit a felfüggesztés működéséhibája miatt, 2 gép 11.03-kor kényszeroldással megszabadul a terhétől, 1 gép csak az Adria felett tudta kioldani bombáit. A bombázó tiszt jelenti, hogy a találatok jól ülnek a célon és a keletkezett füst 15 000 lábba emelkedik az ezredtől balkéz felől.

11.02: A 485. ezred jelenti, hogy a cél fölött 5 ellenséges gépet láttak, de ezek egyike sem támadja meg a köteléket, a céltől észak-északkeletre összekeveredett vadászharcot látnak (az eredeti fogalmazásban „dog-fight” – U. J.)³⁰ a vadászvédelem és az ellenség között. 2 ellenséges gépet láttak lelőni, 1 ellenséges vadászgép 11.00-kor a levegőben felrobant, egy másikat láttak irányítás nélkül zuhanni, a pilótája ejtőernyővel kiugrott, egy ellenséges gépet láttak zuhanni az É 46° 50' – K 16° 20'-nál. Az 504. század egyik gépének a 4. motorja leállt, mert az előtte levő repülőgépről ledobott bomba a levegőben a géptől mintegy 400 lábba felrobant.

11.03: A 485. ezred a célon, a 39 gépből 34 gép összesen 70 tonna bombát dob a célra 18 000 láb-ról. 2 gép visszatért a bázisra bombáival együtt, a többi az Adria felett kézioldással szabadult meg a bombáitól. A légelhárító tűzben 4 gép megsérült, de nem jelentett akadályt a visszatérésben.

11.00–11.30: A 14. FG jelenti, hogy 11.00-kor láttak felrobbani a levegőben egy B–24-est, egy másik kihúzott a kötelékből a céltől délre és 6 kinyíló ejtőernyőt láttak, jelenti továbbá, hogy két százada nem találkozott ellenséggel, de a 49. század a bombázók utolsó csoportját védve 40–50 Me–109-el csapott össze 11.05-kor a céltől észak-Ék-re 19–20.000 láb-on, mivel az ellenség létszámban igen felülmúlta a P–38-kat, védelembe mentek, az ütközet 25 percig tartott. 2 gépet elvesztettek,

11. ábra. Amerikai B–24. Liberatorok légelhárító tűzben.

az egyik felrobbanása látható volt, 3 további gép eltűnt. Győzelem 12–1–5 az alábbi lista szerint:

Me – 109

megsemitve:	talán lelőve:	rongálva:
3	0	2 Lenox hdgy.
3	0	0 Skortt hdgy.
1	1	0 Musgrove hdgy.
2	0	2 Purdy hdgy.
1	0	0 Thomas hdgy.
1	0	0 Lutrell hdgy.
1	0	0 Tripton hdgy.
0	0	1 Johson hdgy.

A 49. század megpróbált rádió segítségével hívni, amikor megtámadták, de a többi századdal nem volt kapcsolata. A rádiókapcsolat általában jó, de az egyes század feleslegesen fecsegett (szó szerint: „but some unnecessary chatter by one sqdn.” – U. J.)

A térségben P–51-esek is voltak, mert a 47. század jelentése szerint 2 P–51 – a farkán sárga átlós csíkkal – átment az alakzaton (a gépek az 52. FG.-hoz tartoztak a jelölés szerint – U. J.) 6 óra magasságából ereszkedve. Jelentik továbbá, hogy retesz jellegű légelhárító tűz a Balaton felső csücskétől kissé északra. Repülőgépet nem láttak sem a székesfehérvári, sem a Banja-Lukai repülőtéren.

Az ellenséges kötelék elhárítására bevetett magyar 101. vadászosztály

mellett a német 8. honi vadászrepülő hadosztály mintegy 80 Messerschmitt Me 109-es és Focke-Wulf FW 190-es repülőgépe vett részt a küzdelemben.

A német vadászok veszteségéről nincs biztos információ.

A 101. vadászosztály a bevetés során 2 gépet veszített.

Az egyik gép a Csókahegy oldalába (Székesfehérvár É) zuhant le, pilótája Király Gyula hdgy. hősi halált halt, a másik gép – pilótája Forró Pál hdgy. – Váralpától északra kényszerleszállást hajtott végre.

„A 101/3. vadászrepülő század – saját veszteség nélkül – hét amerikai vadászgép lelovását jelentette: Pávai-Vajna György hdgy. és vitéz Molnár László hdgy. Puztavám északi légtérben, Debrődy György hdgy. (Dudar kelet), Dániel László hdgy. (Puztavám DK, Lippakut), Bélavány Pál hdgy. (Vérteskozma), Podoba Ilés szkv. és Takács Pál szkv. 1–1 gépet lőtt le. Az utóbbi 2 légi győzelmet a 27. számú ezredparancs törölte (1945. február 5-én).³¹

A harc hevességére jellemző, hogy Forró Pál, amikor a sóstói repülőtérré beszállították elsőségely céljából, csak annyit tudott mondani: – „Dobberddó tiszta Dobberddó!”³²

De hasonló véleményvel volt a légi harc egy másik kárvallottja is – az amerikai Luis Benne hdgy., aki így írta le a harc lefolyását és saját lelovását a Vadász Ászok című könyvben: „Habár könnyű futásnak ígérkezett, korán volt ébresztő. Szokásos kapkodás az öltözésnél, a reggelinél, majd eligazítás. A küldetésnek tulajdonképpen vége volt, mivel a szabály szerint 50 bevetést már teljesítettem és így következ-

hetett a hazatérés. (Benne hdgynak 51 bevetése és 5 légigyőzelmé volt 1944. június 14-ig. U. J.) A nehézbombázók kíséretéről kellett gondoskodnunk, amikor a magyarországi Pétfürdőt támadtuk. Több század-dal támadtunk, különböző irányból, szétszórva ezáltal a Luftwaffe ellen-támadását. A céltől északra levő területet kellett biztosítani (lásd a térkép-vázlatot, amely a legkedvezőbb volt egy ellentámadás céljára. Már az eligazításnál szorongó érzés fogott el. Én vezettem a 49. századot, de a saját rajomnak is igen kevés gyakorlata volt. A másik három rajnak is 10-nél kevesebb bevetése volt. A cél fölött a gépeket 6 és 9 óra pozícióba vezényeltem és közöltem velük, dobják le a póttartályaikat. Az ellenséges vadászere 50 Me-109-ből és FW-190-ből állt. Ez érdekes lesz – gondoltam magamban – ötven ellenséges gép 15 P-38-as ellen. Hamarosan a legerősebb ütközetben voltam, amit valaha is tapasztaltam. Egy Me-109-re tüzeltem és sikerült eltalálnom. Hamarosan észrevettem, hogy egyedül vagyok. Később felfedeztem, hogy a kettes számú emberemnek nehézségei vannak a póttartály ledobásával és így 11 000 láb magasságban tartja magát, mielőtt elszabadul tőle. A 3-as és 4-es kísérőm követte őt, engem 22 000 láb magasságon hagyva, hogy majd megkísérlem a csatlakozást a század többi részéhez. Megláttam egy Me-109-et, amelyik elmaradt a szakaszától. Lejjebb ereszkedtem és elkezdtem tüzelni, megközelítőleg ötszáz yardtól száz yardig, kb. 30 fokról. Telitalálatot sikerült elérnem és az ellenséges gép lángba borult. A század irányába fordultam és egy újabb 109-es (Me-109 – U. J.) farkánál találtam magam. Röviden tüzeltem és bosszankodtam, hogy nem értem el telitalálatot. Láttam a 109-es pilóta fülkéjének darabjait széthullani. Ekkor egy másik 109-es engem talált el. A jobboldali motort kilőtték, a műszerfal darabokra tört és égett a baloldali motorom is. A pilótafülkében robbant lövedék szilánkjai megsebesítettek a vállamon. A gép hirtelen dugóhúzóba esett, de el kellett hagynom az egyre fokozódó tűz miatt is. Kiugrottam és hamarosan az ellenség fogságába estem. A pilóta, aki lelőtt, néhányszor telefonált és később meglátogatott Budapesten a kórházban. Tolmács segítségével beszéltem vele, ő elmondta, hogy nem voltam olyan szerencsés, mint az a pilóta, akit lelőttem, amikor magam is találatot kaptam, mert ő is kiugrott és most újra repül. Elmondta, hogy a Me-109-es géppel én voltam a 13. légi győzelmé.”³³

Annak ellenére, hogy a légitámadás során a P-38-as Lightning kísérő vadászok alacsony támadásokkal igyekeztek „lefogni”, a gyártelepet védő magyar 203. honi légvédelmi tüzérsztály ütegeit – az tüzet nyitott. Az ágyús ütegek közül csak a Várpalotától nyugatra levő 208. sz. ágyús üteg tüzelt a távozó amerikai kötelékre, a Macska-hegyen összpontosított 103/1. sz. üteg nem, mert aznap áttelepülöbe volt. A gépágyús fészakaszok közül a vasútállomástól dél-nyugatra levő 238/1. fészakasz tüzet nyitott a délkeleti irányban haladó első bombázó kötelékre. A 2. század Öskü felé kifordult, a 3. század pedig 17 bombát dobott le, de ezek a lövegállás és Öskü közötti területre hullottak. A gyárteleptől É-Északkeletre települt 236/2-es, 235/1-es gépágyús fészakasz is tüzelt, de néhány sorozat után mindkét löveg meghibásodott és leállt. A gyártól délkeletre beásott 202/1. gépágyús fészakasz (az ún. Vörös-malomnál – U. J.) tüzelőállása találatot kapott, 5 katona meghalt, többen megsebesültek.

A pokol öt percének felidézésére közöljük az alábbi visszaemlékezéseket:

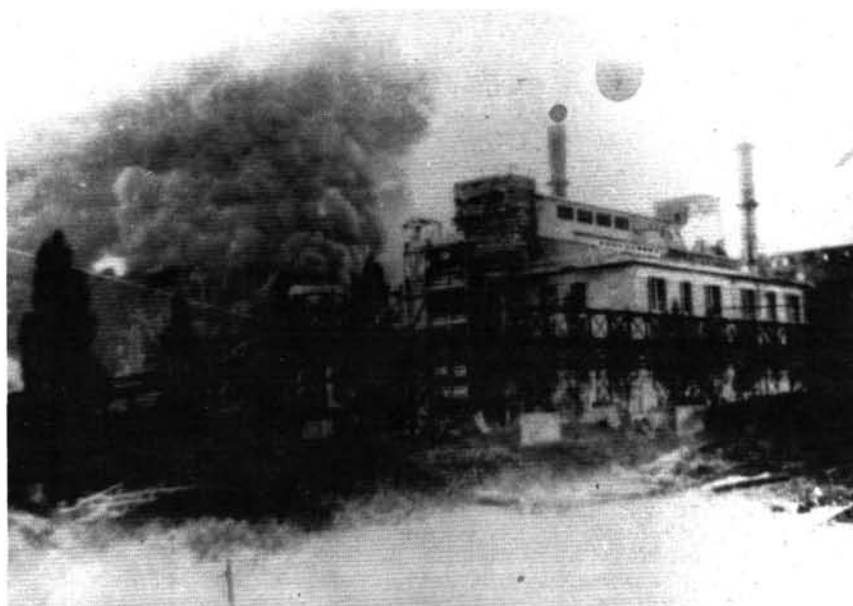
„A gépek a Balaton felől jöttek. Szerettem elnézni ezeket a repülőket, ahogy ezüstösen csillogtak a napfényben. De nemcsak én voltam így. Amikor elhúztak felettünk – ez napjában többször is előfordult –, az emberek egy pillanatra abbahagyták a munkát. Voltak, akik – ha felhangzott a riadó – felszaladtak a gázgyártetejére és hanyattfeküdtek, úgy gyönyörködtek a látványban. Nem, egy cseppet sem féltünk tőlük sohasem. Amolyan ártalmatlan jószágoknak tűntek, ahogyan odafenn vagy hat-ezer méter magasságban döngicséltek. Mint a méhek, ha mézet indulnak gyűjteni.

Azon a napon is a Balaton felől jöttek. Most utólag visszagondolva talán csak bemagyarázom magamnak, de nekem valami gyanús volt aznap. Talán a röplapok miatt. Már napokkal, hetekkel azelőtt röplapokat szórtak le. A lapokon térkép volt, és bekarikáztak néhány helységet. Közöttük volt Pétfürdő is. Nyilván ezzel akarták a tudunkra adni, hogy bombázni fognak bennünket. Bombázni?! Ki tudta akkor, hogy milyen egy bombázás? Senki. Csak hallottunk róla, de senki sem hitt benne nagyon. Az ammóniaüzem vezetője – vagy ahogy akkor mondták – főmérnöke voltam. Ültem a kiskalickámban. Amikor meghallottam őket, kiálltam az ablakba és addig néztem utánuk, amíg el nem tűntek. Aztán visszaültem a he-

lyemre. Valamit számoltam. Jön a művezető, azt mondja – visszafordultak a gépek. Én meg számolok tovább, mert nem esett le mindjárt a tantusz. Erre kiment. Egyszer csak kivet a hidegveríték és kirohantam az irodából. Emberek, hé emberek!! Úgy ordítottam, mint egy eszelős. Persze hülyeség, a kompresszorok zúgásától senki sem hallott semmit! Én meg csak hadonászok odafenn és ordítottam, – eszembe sem jutott, hogy senki sem hallja. Aztán valaki észrevett. Egyre többen álltak meg odalent és bámultak rám tátott szájjal, hogy engem mi lehetett? Aztán – látva az arckifejezésemet – rájöttek, miről is van szó és elkezdtek össze-vissza futkosni. Két másodperc múlva elszabadult a pokol...³⁴

„Mint szünidős diák, a Magyar cégnél voltam vízholdó gyerek. A bombázáskor én is a salaktérre futottam a többiekkel együtt. Mint általában a gyerekek, nem féltem különösebben, talán inkább kíváncsi voltam. De nem sokáig kíváncsiskodtam, mert már hullottak a bombák. Rengett a föld és iszonyú zaj volt. A gyár pillanatok alatt lángokban állt. A salaktérre is hullott pár bomba, de szerencsére nem sebesült meg senki. Csak öklömnyi rögdarabok hullottak ránk, ahogy feküdtünk. A munkaszolgálatosok közül viszont sokan meghaltak, meg az öreik közül is, mert nem mentek a gyári óvóhelyre. A murvabányai óvóhely pedig még nem volt.”³⁵

„1944 áprilisában bombázták először a győri vagongyárat. A mi vezetőink közül páran elmentek megnézni, milyen pusztítást végzett ott a bombázás. Meg voltak lepődve. Hazaérve védekezés céljából kátránnyal fröcskölték be a falakat, hogy ne lehessen odafentről látni őket. Nevetni való, gyerekes dolog volt ez. Később 8 mm-es acéllemezből 180 cm magas, – három ember részére – ke-rek bunkerokat csináltak azoknak, akiknek csak a legvégső esetben volt szabad elhagyni a gyárat. A háromszemélyes bunkerokba a hirtelen jött bombázás miatt többen is bemásztak. Az egyikbe hatan menekültek be, az ajtót már nem tudták becsukni. Egy bomba kb. 3 méterre esett le az ajtó mellett. Mind a hatan meghaltak a légnomástól. A gázgyártól négyen voltak bent: Czinkoczy, Tompos, Dexler és Élő Károly. A másik kettő nevét nem tudom. Már április óta sokszor volt riadó, de legtöbbször más irányba mentek el a gépek. Az emberek nagyobb része ilyenkor a salaktérre futott, – arra számítva, hogy oda úgysem dobnak bombát. Én ott az iparvasút mellett

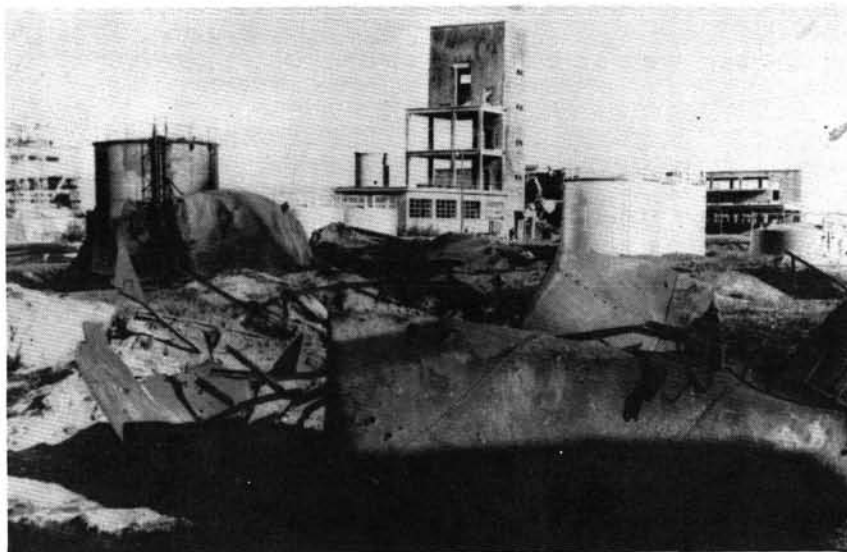
12. ábra. Az égő péti gyártelep a kötélpályával és az erőművel.

kiszemeltem magamnak egy öt centiméter falvastagságú reaktort. Volt vagy 6 méter hosszú. Az alján kényelmesen be lehetett bújni. Még egy kerek lemezt is odakészítettem, hogy a nyílás elé húzzam, nehogy légnomás érjen. 14-én délelőtt, amikor megszólaltak a szirénák, minden ember menekült, a legtöbb a salaktér felé. Mire a reaktorhoz értem, már hullottak is a bombák. Bebújtam, de a lemezt már nem tudtam a nyílás elé húzni. Befogtam a fületem, nehogy megsüketüljek. A gépek zúgtak, a bombák hullottak, már nem csak a gyárra, hanem a salaktérre is. Én ott a reaktorban nem éreztem félelmet. Nem értem rá megijedni. Csak a végén, amikor eszembe jutott, hogy a reaktortól nem messze több tartálykocsi állt, benzinnel megtöltve. Ha ezeket találát éri, elevenen sülők meg a búvóhelyemen.”³⁶

„Ekkor már minden délelőtt légiriadó. Azzal biztattak bennünket, hogy Pétet nem bombázzák. Szerdai napra terveztük az üzem leállítását a javítások elvégzésére. A Savüzem vezetője nem akarta a leállást, mondván jön Zalai igazgató úr szemlére. A Savüzem a légiriadó alatt sem állhatott le. Mi szerdán reggel elkezdük a javításokat az üzem leállítása után. Fél tíz felé telefonon jelezték, hogy „kisriadó” van. Háromnegyed óra múlva megszólaltak a szirénák. Üzemünk óvóhelye a víztorony melletti rész volt. Ez csak olyan ideiglenes jellegű volt, mert a rendes óvóhely a Központi-labor alatt volt. (Jelenleg itt van a Pétisó üzemvezetői

iroda – U. J.) Az embereket elküldtem az óvóhelyre. Az üzemből Irányi mérnök és én maradtam. Előzőleg már láttam elmenni vagy 80 gépet a Bakony fölött. Hallom, hogy megint jönnek. Elég alacsonyan szálltak a Kutor-malom felől, gondoltam is magamban, ezek jól bevették az irányt. Ekkor aztán halom az apró sívításokat, beugrottam a 10-es torony alá. Ahogy beugrottam, már zuhogtak is a bombák. Mozgott akkor körülöttem minden. Ott a torony alatt kaptam a bal lábamba egy szilánkot. Mivel a lábamat tudtam mozgatni – gondoltam, hogy nagy baj nem lehet. Elindultam az irodába, nem volt ott senki. Megyek az óvóhelyre, hogy megnézzem az embereket, ott láttam útközben sze-

13. ábra. Olajüzem a bombázás után.

gény Magyarósi bácsit (Magyarósi István – U. J.), ott feküdt a HOKO mellett holtan. Odább menve találtam meg szegény Gáspárt (Gáspár József – U. J.), – a hűtőházból – véresen feküdt és fel volt dagadva. Megpróbáltuk az ömléseket megállítani, de nem volt víz. A lábam ekkor már nagyon fájt és a cipőm is tele volt vérrrel. Kimentem a mentőhelyre. Az orvos a veszprémi kórházba vitetett, ahol rendben elláttak. Egy termet kiürítettek a pétéknek, ha jól emlékszem vagy 16-an voltunk. Sőt, bejött a püspök is (Mindszenty József veszprémi püspök – U. J.) az egyik nap, mert ez volt a legsúlyosabb bombázás a környéken. Meg bekerült a kórházba az az amerikai pilóta, akit a bombázáskor lőttek le és elfogták. Mentem én a mankómmal: „Majd adok én neked!” – mert akkor már műtét után voltam. Gyorsan el is szállították, nehogy megfagyjak.”³⁷

Az égő péti üzemek segítségére azonnal felvonultak a környék hatósági légoltalmi osztagai és a tűzoltó egységek. A Veszprémi Hatósági Légoltalmi Szervezet teljes létszámban, útközben csatlakozott hozzájuk a Danuviagyár tűzoltó osztaga egy „Klöckner” tűzoltó kocsival. A fűzői üzemek dolgozói ásták ki a benzínüzem óvóhelyén szorongó 120 embert, ugyanis a szomszédos pénzügyőri épület az óvóhely kijáratára omlott. A mentési munkákhoz kivezényelték Komáromból a 201. sz. különleges gépkocsizó műszaki zászlóalj 2. századát, valamint a zsidó munkaszolgálatosokat, a 8/17. sz. és a 104/2. sz. munkaszolgálatos századokat Hajmáskérről, valamint a 7. sz. légoltalmi tűzszerész járőrt ugyancsak Hajmáskérről.

A súlyos bombakárokat fokozta a kibontakozó tűzvész, amelyet az első

14. ábra. A leomlott pétiső nagyraktár.

órákban megfékezni sem tudtak, mivel a gyártelep tűzoltó berendezései teljesen megsemmisültek.³⁸

„A tűzoltószertár telitalálat miatt teljesen elpusztult. A 2-es, 5-ös és 8. számú óvóhely olyan mértékben sérült, hogy azt már használni nem lehet, a gyártelepen elhelyezett vas- és vasbeton fülkék teljesen tönkrementek.” – jelentette 1944. június 22-én a vállalat az IP. Min. XVII/a osztályának.

A bombatámadás során 16 polgári személy vesztette életét és 4 személy megsérült. A halálos áldozatok közül 13-an a helyszínen, 3-an a kórházbeszállítás után haltak meg.

A katonai alakulatok vesztesége 14 fő halott és 29 fő sebesült. A gyártelepen dolgozó román munkaszolgálatosok vesztesége 7 fő halott és 4 fő sebesült. A 9206. sz. román munkaszolgálatos század keretéből meghalt 1 őrmester és 1 honvéd. A Cser-erdőben gyakorlatozó honvédségtől 2 tiszt és 2 közlegény. (A hősi halottak és sebesültek névjegyzékét a mellékletben adjuk meg.)

A mentési és oltási munkákat 1944. június 15-én hajnali 3 órára fejezték be.³⁹ A lakótelepi kárfelmérésnél kiderült, hogy 20 család mindenét elvesztette és 324 személy szenvedett kisebb-nagyobb anyagi kárt. A HABOB (Hadiipari Bombakár Bizottság) június 22-i jegyzőkönyve szerint 1200 db 185 kg-os, 300 db 550 kg-os, 39 db 900 kg-os romboló bombát és több gyújtóbombát, illetve gyújtóhasábot dobtak az üzemre. A helyreállítás megkezdéséhez a HABOB azonnal 15 millió pengőt utalt át. A később megejtett kárfelmérés szerint a károk elérték a 40 millió pengőt.

Az 5/4. sz. őralakulati őrszázad veszteségeinek pótlására a várpalotai

201. sz. önálló gyalogos zászlóaljtól 20 főt vezényeltek Pétre.

A VKF. 1. osztályának 207. sz. tájékoztatójában a következőt olvashatjuk: „Az ország elleni támadást kb. 600 gép hajtotta végre. Az elhárításra 80 német és 32 magyar vadászgépet vetettek be. 12 ellenséges gép lelövését jelentették, 1 saját és 1 német gép elveszett. Károk: a legnagyobb pusztítás Péten volt, a gyár nagyrésze elpusztult, 18 halott, 37 sebesült.” A tájékoztató lezárva: 1944. június 15-én reggel 8 óra 15 perckor.

Epilógus

1944. június 15-én (!) a M. Kir. Légoltalmi Intézet értesítette a vállalatot, hogy a „HM–131. 821/130. eln. 36–1944. sz. alatt előjegyzésbe vette 1 db 800 liter/perc teljesítményű motoros fecskendő beszerzését – a vállalat részére. A miniszter rendeletéből Borsányi Julián hm. tk. alzredes sk.”

1944. június 28-án viszont a vállalat fordul a HM. 36. szakosztályához, hogy az előjegyzésbe vett fecskendő

15. ábra. A lakótelep B/B épülete a bombázás után.

kendő 1500 liter/perc teljesítményű legyen, tekintettel a szomorú tapasztalatokra.

1944. június 17-én vitéz nemes Justy Emil altábornagy parancsára kitüntették a M. Kir. 101. honi vadászpilóta osztály 17 pilótáját a június 14-én tanúsított bátorságáért és a lelőtt 5 amerikai repülőgépet. A kitüntetés alkalmával hárman kaptak nagyezüstöt, öten kisezüstöt, heten bronz érdemérmét, ketten bronz érdemérmét hadiszalagon. Egy nappal később vitéz nemes belényesi Hepes Aladár őrnagy – az osztály parancsnoka – a tiszti keresztet kapja díszítményekkel és kardokkal. Joggal. Nem hiszem, hogy van a világon még egy olyan hadsereg, amelynek a légiereje ilyen hiányos technikai felszereltséggel – akárcsak felmerne volna venni az ellenállás gondolatát. Sajnos az esélyeink – matematikai, statisztikai – szempontból szinte a nullával voltak egyenlők. Csak a 15. USA stratégiai légihadsereg vadászgépei hatszorosan-hétszeresen múlták felül a 101. vadászosztály gépállományát. A tüzerő tekintetében még lehangolóbb az összehasonlítás. Még a korszerűnek nevezhető Me-109. G is elmaradt a P-38-as tüzerője mögött.

Míg az előbbi 2 13 mm-es géppuskával és 1 db 20 mm-es gépágyúval volt felszerelve, a Lightningnek 4 db 12,7 mm-es géppuskája és 1 db 20 mm-es gépágyúja volt. A nehézbombázókkal összehasonlítva még hátrányosabb a kép. Ugyanis a nehézbombázó 12–13 db 12,7 mm-es géppuskája nemcsak abban jelentett előnyt, hogy 12–13 csőből tudott különböző irányban tüzet nyitni, hanem a mozgathatóságában is – a vadászpilótának a gép döntésével kell célrahozni a mereven beépített fedélzeti fegyvereit – tehát a támadó gépre csak szemből tüzelhetett és folytathatja a tüzelést a leváláskor is. Ehhez hozzá kell számolnunk a bombázók 3-as vagy 4-es információját, amikor is a fedélzeti lövészek kitűnően összehangolhatják tűzrendszerüket és itt nem a tüzfegyverek számának egyszerű megsokszorozásáról van szó. Ha a támadó gép nem tudta megtalálni az adott támadási helyzettől azt az alig pár méternyi rést, a holt teret – olyan golyózápba rohant, ahonnan aligha távozhatót élve. Természetesen mindezt másodpercek alatt, amikor a gép közel 200 métert tesz meg másodpercenként – és úgy, hogy közben a pilóta kezelte a gázkarokat, a botkormányt a rajta levő lőbillentyűkkel és figyelte a célzókészüléket. Minden tisztelet megilleti ezeket az embereket a hősiességük helytállását, akik tudták, hogy kilátástá-

lan helyzetben próbálják védelmezni az ország légtérét, egy olyan országot, amely nem tudta megadni esélyeikben azt az esélyegyenlőséget sem, amelyet még a halálbamenő római gladiátort is megillette. Ezért tartom kötelességemnek, hogy ezeknek az embereknek, ha utólag is, de legalább az erkölcsi elégtételt megadja ez az ország, és a hősöknek kijáró tisztelet öveze nevüket.

A csöves légvédelem 14-i tevékenysége nem kellően kiértékelt. Nem tudjuk még pontosan, hogy a két B-24-es – amelyeknek az elvesztését több gép személyzete látta, de a bombázó ezredek jelentésében nincs feltüntetve! – a légvédelmi tüzéség vagy a vadász elhárítás által veszett el. A 209-es üteg áttelepülése igen hátrányos volt a védelem szempontjából, hiszen 3 db 80 mm-es löveg esett ki a tűzrendszerből. Ha ehhez hozzávesszük a 235/2. felszakasz megsemmisülését, a 236/2. és 235/1. gépágyús felszakasz műszaki okokból bekövetkezett harcképtelenségét, 5 db 40 mm-es gépágyú maradt az elhárításra. A 4 hullámban támadó gépek 5–6 ezer méterről szórtak „szőnyeget” a gyárra, ezt a magasságot viszont a 40 mm-es lövegek már nem uralták. Nehezítette az elhárítást, hogy a kötelékekkel érkező „P-38-asok” igyekeztek „lefogni” légvédelmet. A légitámadás mindössze 5 percig tartott. A támadási utasításokból tudjuk, hogy a B-24-esek 250 km/ó (160 mph) sebességgel bombáztak. A 40 mm-es gépágyúk legnagyobb gondjai a gyakorlati lőtávolságból és tűzgyorsaságból, a lövedék igen csekély (3 méter) megsemmisítő sugarából, valamint az irányzási módból adódtak. A 257 km/ó sebességgel mozgó gép 71,38 métert tesz meg másodpercenként, tehát a 4500 méteres lőtárazónában mindössze 63 másodperc (!) tartózkodik. Ha eltekintünk a lövedék mozgását befolyásoló légköri tényezőktől (hőmérséklet, szélesebb és irány stb.) a lövedéknek 8,31 másodperc kell, hogy elérje a célt. Ez idő alatt a gép 594 méter utat tesz meg, tehát ennyivel kell a gép elé célozni. Ennek a pontos bemérése igen komoly műszerezettséget igényelne, viszont a gépágyús felszakaszoknál nem volt rendszeresítő lövekmépző, csak távmérő (lásd a fotót). A célzás és a célkövetés tehát igen nagymértékben függött a távmérősök felkészültségén. A péti 203-as légvédelmi tüzéség nem volt mindig ilyen eredménytelen, hiszen nem sokkal később – augusztus 22-én alig pár lövéssel lelőtt egy B-24-es Liberátort, majd október 13-án délelőtt szintén egy Liberátort.

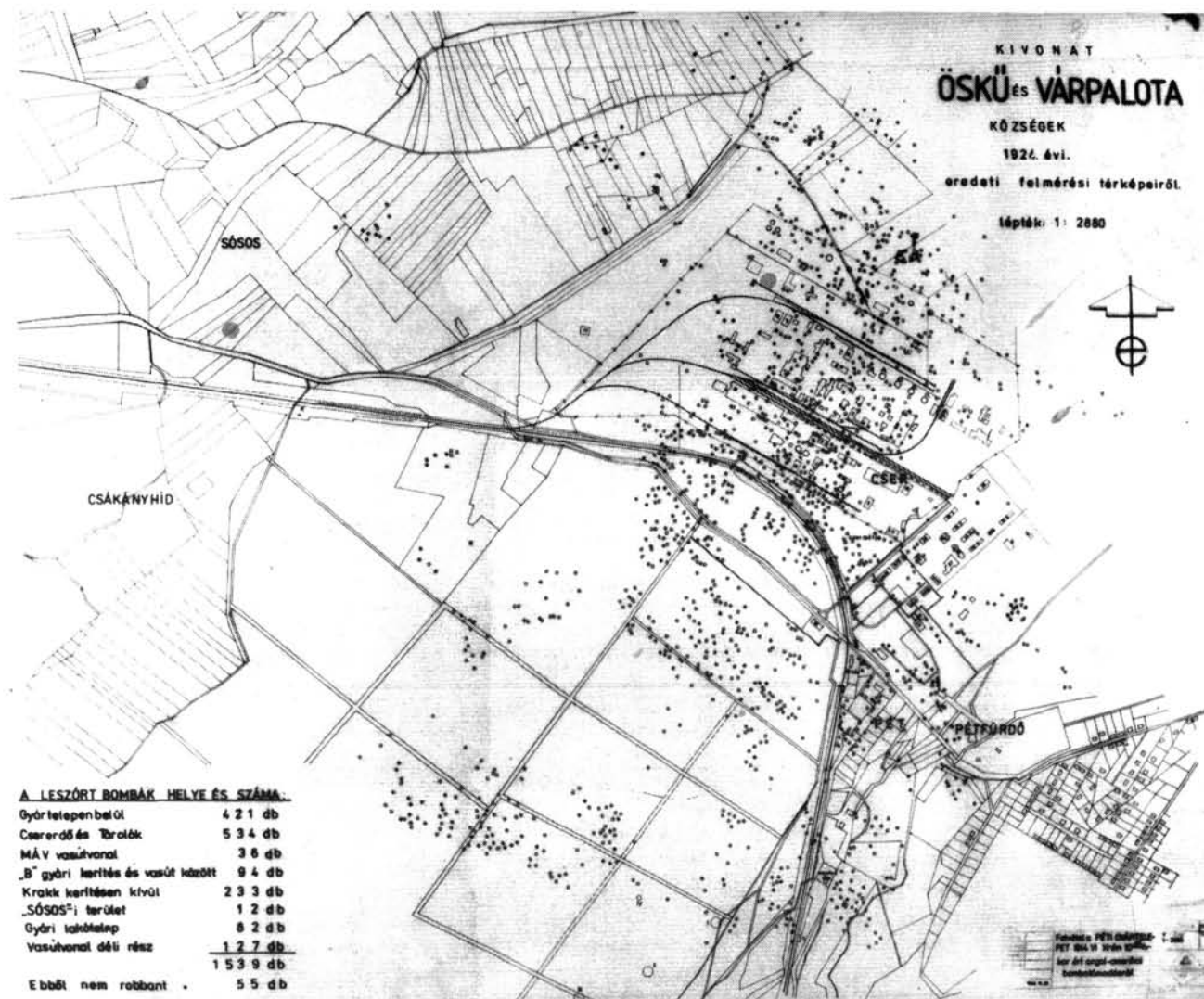
Természetesen felmerül a kérdés, hogy a lövegek száma növelhető-e ebben a térségben?

1943 elején a honi tűzlőállásokban mindössze 35, zömében háromlöveges ágyús üteg állt, az év végén ez a szám csak 42 ütegre emelkedett (ebből is 20 Budapesten), ami igen kevésnek mondható az ország területéhez képest.⁴⁰ 1944. március 19-e után jelentős német légvédelmi erők érkeztek a fontosabb ipari objektumok és vasúti csomópontok védelmére. A visszavonuló német egységek légvédelmi tüzérosztályai is bekapcsolódtak a magyar légtér védelmébe. A légitámadások előrejelzésében nagy segítséget jelentett a két SAS típusú távolfelderítő lokátor, amelyvel 240–250 km távolságból tudták jelezni a támadó ellenséges köteléket. Dunapentelén 1943 novemberében telepítették a Légvédelmi Rádió Bemérő (LRB) egységet, amely a vadászirányítást végezte Dunától körzetében. Ugyanide telepítettek 1943. december 20-án egy német Freya-lokátort. Ez 320–340 km körzetben – bizonyos esetekben 500 km-re – jelezte a nagy bombázó kötelékeket.

A vadászgépek éjszakai irányítását a „Bagoly” elnevezésű magyar gyártmányú lokátorral végezték. Ilyen éjszakai vadászirányító lokátort telepítettek Várpalotára is 1944 nyarán.

Az óvóhelyek nem kellő kiépítésével végzetes hibát követett el a vállalat. De nem feledkezhetünk meg az emberek – szintén végzetesnek mondható – magatartásáról. Az az idillikus kép, amit a szemtanúk lefestenek visszaemlékezéseikben, egy-egy nagyobb kötelék átrepüléséről – híven tükrözi ennek az időszaknak a gondolkodásmódját is. A Kállay-kormány ugyanis már 1942 nyaratól kezdve tapogatózó kísérleteket tett arra, hogy a fennálló hadiállapot ellenére javítson a nyugati szövetségesekkel szembeni viszonyán. Ilyen értelemben írták alá 1942. aug. 17-én Törökországban azt a titkos egyezményt, amelynek 3. pontja kimondja: „Magyarország elősegíti a németországi hadi célpontok elleni támadásokat végrehajtó szövetséges légi erők átvonulását Magyarország felé.”

Ennek szellemében mindenki meg volt győződve, hogy ezzel megvásároltuk a mi kis „külön békénket” és minket az angolszász erők nem fognak bombázni. Ezzel a szerencsétlen tévhittel próbálták eltakarni azokat a katasztrófális mulasztásokat, amelyeket a honi légvédelem aktív és passzív oldalán elkövettek már évekkel ezelőtt. Ez olyan erősen élt a köztudatban, hogy Shwoy Kálmán ny. altábornagy 1944. március 9-én

16. ábra. A Hadiipari Bombakár Bizottság által készített találati térkép.

(!) ezt rögzítette naplójában: „... Gerlóczy Lajos megmutatta a Csáktornyán kényszerleszállást végzett amerikai repülőgép fényképeit. Gépek ellőve, kényszerleszállás. Örülnek, hogy Magyarországon vannak. Tiszt oda nyilatkozott, hogy Magyarországra nem szabad bombát dobni.”⁴¹

Mindezt tíz nappal a német megszállás előtt és három hónappal azután, hogy a 15. USAAF 3. PG. (Photographie Group = Légifényképező ezred) 5. 12. és 13. százada, valamint az 5. PG. 15., 32., 37. százada, a RAF (Royal Air Force = Királyi Légierő) 16. Légifényképező százada megkezdte a magyarországi célpontok feltérképezését.

Ezt a könnyelműséget látszik bizonyítani, hogy a halálos áldozatok közül 20 embert az óvóhelyen kívül ért a halálos sérülés. Így érte halálos

sérülés a 4. tábori tű.o. (Sárszentmihály) 2 tisztjét és 2 katonáját – akik a szemtanúk szerint a Cser-erdőben táboroztak és az erdő szélén állva figyelték a támadást.

Befejezőként meg kell említeni, hogy a vállalat az óvóhelyek kérdésével csak a második – 1944. július 14-i – bombatámadás után intézkedett egy minden tekintetben megfelelő óvóhely kiépítéséről. Erre az UNION Bányászati Rt. állandó panasza is készítette, mivel a Gyár dolgozói közül sokan riadó esetén a közeli tárnákba menekültek és ezáltal a termelést zavarták. A HM. 127. 177/IX/a – 1944. szám alatt jóváhagyta a murva-bányánál építendő alagút-óvóhely rendszer tervét. Az óvóhely maximális befogadóképessége 3000 főre lett tervezve. A Liskaféle építőipari cég augusztus 28-án megkezdte az építkezést. Az Ip. Minisztérium 25 tonna paxitot, 90 ezer méter gyújtózsínort, 65 ezer gyutacsot utalt ki, de a kért 360 ezer téglából és az 1200 mázsa cementből csak jelentéktelen mennyiség érke-

zett meg. Sőt szeptember 14-én az alábbi felszólítást küldték a vállalatnak: „Kérjük az óvóhelyépítésnél a további téglá és cement felhasználást beszüntetni és velünk géplevélben (géptávíró – U. J.) közölni, hogy a további tárnák aláducolására milyen minőségű és mennyiségű fára van szükségük.”

1944. június 18-án ravatalozták fel és temették el a bombatámadás polgári áldozatait Várpalotán. A halottak beszentelését és a gyászszertartást követő gyászmisét Mindszenty József veszprémi püspök végezte.

JEGYZÉK az 1944. június 14-i bombatámadás halálos áldozatairól. Készült 1944. június 19-én.

1. Tompos Antal gyárgyár
gázyári bunker
2. Czinkoczkay Márton gyárgyár
gázyári bunker
3. Jancsek Lajos gyárgyár
gázyári bunker
4. Patkó Lajos gyárgyár
gázyári bunker
5. Drexler József gyárgyár
gázyári bunker

6. Élő Károly gázgyár
gázgyári bunker
7. Skrovina Pál klórüzem
2. sz. óvóhely
8. Vörös Péter kutató labor
2. sz. óvóhely
9. Zsigmond László műanyag üzem
2. sz. óvóhely
10. Markó Róbertné
2. sz. óvóhely
11. Török Kálmán telepgondnok
2. sz. óvóhely
12. Horváth György 5/4 őrszázad
2. sz. óvóhely
13. Major János 5/4 őrszázad
2. sz. óvóhely
14. Sebők József 5/4 őrszázad
2. sz. óvóhely
15. Láber Sándor kutató labor
8. sz. óvóhely
16. Magyarosi István savüzem
savüzemben
17. Bogdán Mihály 4. k. táb. tü. o.
gyártelepen kívül
18. Lutz László 6002. román m. szd.
gyártelepen kívül
19. Pajhe Péter 6002. román m. szd.
gyártelepen kívül
20. Bulos György 6002. román m. szd.
gyártelepen kívül
21. Steir Gergely 6002. román m. szd.
gyártelepen kívül
22. Pippert Ádám 9206. román m. szd.
gyártelepen kívül
23. Papp Simon 9206. román m. szd.
gyártelepen kívül
24. Albert Péter 9206. román m. szd.
gyártelepen kívül
- A 203. sz. honi légvédelmi tüzérszázal 235/2 sz. gépágyús felszakasz 5 hősi halott (személyazonosságukat még nem sikerült megállapítani, mivel a 203. h. lgv. tüz. osztály anyaga megsemmisült a visszavonulás során).
- A 9206. sz. román munkaszolgálatos század keretéből 1 őrmester és 1 honvéd vesztette életét. (Személyazonosságukat még nem sikerült megállapítani)
- A Cser-erdőben gyakorlatozó 4. könnyű tábori tüzérszázal (állomáshelyük Sárszentmihály) 2 tisztje vesztette életét. Személyazonosságuk egyenlőre ismeretlen.
- Sérültek névjegyzéke*
- Székesfehérvári Szent György kórház:
Szücs Ferenc Központi Javító Műhely (meghalt)
- Csapó Miklós klórüzem (meghalt)
Nagy István várpalotai fuvaros
Morvai Ilona házt. alkalmazott Borgyán főmérnöknel
- Balatonai János szk. 5/4 őrszázad
- Székesfehérvári honvéd csapatkórház:
Csonka Sándor honvéd 4. k. táb. tü. o. (meghalt)
- Balassa József örv. 201. sz. önálló gy. zlj. Várpalota
- Bogyra Gyerafe 9206. román m. szd.
Magorján Tivadar 9206. román m. szd.
Rád János 6002. román m. szd.
Sutyó Sándor 6002. román m. szd.
- Veszprémi kórház:
Megyeri Lajos tisztviselő
Gáspár József savüzem (meghalt)
Mészáros Ferenc művezető savüzem

Források

- A tanulmányban felhasznált levéltári anyagok:
- A Hadtörténelmi Intézet Levéltára (továbbiakban HIL)
HM. VKF. 1. o. 1943. 288. doboz 4761/1943. február 23.
HM. VKF. 1. o. 1943. 288. doboz 4801/1943. március 09.
HM. VKF. 1. o. 1943. 292. doboz 5658/1943. augusztus 12.
HM. VKF. 1. o. 1943. 296. doboz 6192/1943. október 09.
HM. VKF. 1. o. 1943. 304. doboz I. 89. 207. június 15.
HM. M. Kir. 101. honi vadászrep. ezr. anyaga 1944–1945.
- Az Országos Levéltár anyagából (továbbiakban: OL):
Z–1323. Péti Nitrogén Rt. anyaga 18. csomó. Légó.
Z–1324. Péti Nitrogén Rt. anyaga 19. csomó. Légó.
Z–1324. Péti Nitrogén Rt. anyaga 20. csomó. Jelentések.
Z–1324. Péti Nitrogén Rt. anyaga 20. csomó. HABOB.
Z–1324. Péti Nitrogén Rt. anyaga 24. csomó. HM–17/a.
- A Magyar Vegyészeti Múzeum archívumából:
71. 108. 2. A Péti gyártelep bombázásánál sérült és halálos áldozatok névjegyzéke. 1944.
- A Washingtoni USAAF. Historical Center anyagából:
A 15. Légihadsereghez tartozó 55. Bombing Wing és a 14. Fighter Group 1944. június 14-i tevékenységére vonatkozó anyag:
A1 Message Operations Order, for 14 Jun 44
A2 Intelligence Annex to Operations Order for 14 Jun 44
A3 55 Bomb Wing Operations Order, 13 Jun 44
A4 460 Bomb Group Narrative Report, 14 Jun 44
A5 464 Bomb Group Narrative Report, 14 Jun 44
A6 464 Bomb Group Tactics Report, 14 Jun 44
A7 Probable 460 Bomb Group attack and briefing package, 14 Jun 44
A8 465 Bomb Gp Narrative Mission Report, 14 Jun 44
A9 465 Bomb Gp attack and briefing sheet package 14 Jun 44
A10 485 Bomb Gp Narrative Mission Report, attack and briefing sheets attached, 14 Jun 44
A11 14 fighter Gp mission report and briefing sheet for 14 Jun 44
- A tanulmányban felhasznált fontosabb irodalom:*
- BIMBÓ–FAKÓ–KÖNZÖL: A korszerű légvédelem. Budapest, 1976. Zrínyi kk.
- BRABENEC Milos: Csapás a harmadik dimenzióból. Bp. 1972. Zrínyi kk.
- CRAVEN W. F.–CATE F. L.: The Army Air Forces in World war II. Chicago. 1958. tom II.

- CSANÁDI–NAGYVÁRADI–WINKLER: A magyar repülés története. Bp. 1977. Műszaki kk.
- BRANKLAND N.: The Bombing Offensive against Germany. London 1944.
- HORVÁTH Árpád: A hadirepülés évszázada. Bp. 1968. Zrínyi kk.
- Kenn C. RUST: Fifteenth Air Force story in World War II. Temple City, California 1976.
- NAGYVÁRADI–SZABÓ–WINKLER: Fejezetek a magyar katonai repülés történetéből. Bp. 1986. Műszaki kk.
- NAGYVÁRADI–VARSÁNYI: Katonai repülőgépek. Típuskönyv. Bp. 1976. Zrínyi kk.
- TOLIVER R. F.–TREVOR C.: Fighter Aces, New York 1965.
- The United States Strategic Bombing Survey. Overall Report (Europea War). Washington. September 30. 1945.
- TOBAK Tibor: Pumák földön–égen. Hátér. Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 1989.
- VERES D. Csaba: Veszprém megye és a Szövetséges Hatalmak stratégiai légitámadásai a második világháborúban. A Veszprém megyei Múzeum közleményei. Veszprém 15/1980.
- WEBSTER–FRANKLAND: Histor of the second World War. The Strategie Air Offensive against Germany. 1939–1945. tom III–IV. Victory. London 1961.

JEGYZETEK

- VERESS D. Csaba: A M. Kir. 101/3. honi vadászrepülő század története. Hadtörténelmi Közlemények 1989/3. Budapest. 351. oldal
GAÁL Gyula: Fehér kereszt. Fehér csillag. Magyar Szárnyak (Kanada) 1980/9. szám 38. o.
- NAGYVÁRADI–VARSÁNYI: Katonai repülőgépek. Típuskönyv. Bp. 1976. Zrínyi Kiadó. 61.
- OL. Z–1324. 18. csomó. Légó anyag.
- OL. Z–1324. 19. csomó. Jelentés a légtámasztó óvóhelyek.
- OL. Z–1324. 24. csomó. Háborús kárra vonatkozó kölcsönös kisegítés.
- A végleges tervet 1943. március 6-án HTI 66. 231. szám alatt terjesztette a Haditechnikai Intézet a VKF. 1. osztálya elé. HIL VKF 1. o. 22. 810/eln. 1943.
- OL. Z–1324. 19. csomó. Jelentés az Ip. Min. XVII/a osztályának.
- OL. Z–1324. 19. csomó. Körözwény az óvóhelyek beosztásáról.
- HIL. HM–103. 691/eln. – 1943.
- OL. Mt. jkv. 1943. augusztus 24. Közli: Juhász Gyula. Magyarország és a II. világháború. Bp. 1966. Kossuth könyvkiadó. 385. oldal.
- Közli: VASVÁRY József: Szemelvények egy kilátástalan küzdelemről. Magyar Szárnyak (Kanada) 1989. 18. szám 24. oldal.
- Ibidem. 32. oldal.
- HIL. VKF 1. o. – 28. 200/eln. – 1943.
- OL. Z–1324. 19. csomó Légó anyag.
- A szőnyegbombázás egyik „szülő-atyja” Sir Charles Portal a RAF (Royal Air Force) vezérkari főnöke.

16. 1944. április 13-án 11 óra 45 perctől 12 óra 05 percig három támadó hullámban az USAAF 15. Légihad seregének 80 db B-24-es Liberátora 385 db 227 kg 530 db 45,5 kg-os, 2000 db 20 kg-os romboló bombát és 30–40 ezer 3 kg-os gyújtó bombát dobott Győrre. A Veszprémi Hírlap 1944. április 23-án „Jól védenek az óvóhelyek” címmel igen optimista cikket írt a bombázásról. A hivalkodó cím sajnos nem volt helytálló. A bombázás fő célja a Me-109-es vadászrepülőgépeket gyártó Vagon-és Gépgyár, valamint a győri katonai reptér volt és nem a lakosság mint az 1943-as hamburgi vagy az 1945-ös drezdai támadás esetében. A hamburgi támadásnak 50 ezer (!) halálos áldozata volt, a drezdai támadás 70 ezer (!) ember életét oltotta ki és mindkét bombázásnál elpusztult a lakóépületek 55–60%-a.
17. OL. Z -1324. 19. csomó Légó anyag.
18. A POINT-BLANK nevű terv célkitűzései a következők:
1. A tengeralattjárók dokkjainak és támaszpontjainak rombolása.
 2. A repülőgépgyárak rombolása.
 3. A golyóscsapágy gyárak rombolása.
 4. Az üzemanyagot előállító vállalatok rombolása.
 5. Szintetikus kaucsukot és gumiabroncsot előállító üzemek.
 6. Katonai szállítóeszközök, vasúti csomópontok rombolása.
19. CRAVEN W. F.-CATE F. L.: The Army Air Forces in World War II. Chicago. 1958. Tom. II. 729.
20. Az USAAF 15. Légihadserge 1944 nyarán 21 hadászati bombázó ezredből állt, ebből 15 ezred repült B-24-es Liberátorral, 6 ezred B-17-es Flying Fortressel. CRAVEN W. F.: op. cit. 569. o.
21. VASVÁRY József: op. cit. 45. o.
22. CRAVEN W. F.: op. cit. 570.
23. VASVÁRY József: op. cit. 33. o.
24. Az ingabombázás lényege az volt, hogy a stratégiai légierő gépei az olaszországi repülőterekről felszállva csapást mértek a dél-németországi magyarországi, romániai célpontokra, majd a poltavai, mirgorodi és prijatyini szovjet repülőterekre leszállva, üzemanyag és bomba feltöltés után újabb csapást mérhettek a kijelölt célpontokra a saját támaszpontjukra visszatérőben is.
25. G. P. = General Purpose = általános használatú.
26. Északi szélesség 46 59' – Keleti hosszúság 17 42'.
27. A céltérképen vonalkázott (srafozott) térülettel jelölték azt a részt, amelyikről külön légifelvételek készítettek és ezt a navigátorok és a bombázótisztek az eligazításkor megkapták. Lásd a „B”-terv N-12–33-as céltérképét!
28. A felhőzöttség mértékének meghatározására felállított viszonzyszám, a 0/10 jelenti a teljesen felhőtlen égboltot, a 10/10 a teljes felhőzöttséget, az összefüggő felhőtakarót.
29. CAVU = Ceiling And Visibility Unlimited = korlátlan magassági és vízszintes látási viszonyok.
30. Dog-fight = kutya harc = közelharc.
31. VERESS D. Csaba: A M. kir. 101/3 honi vadászrepülő század története. Hadtörténeti Közlemények. 1989/3 351. oldal.
32. TOBAK Tibor: Pumák földön-égen. Egy vadászrepülő kalandjai. Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest. 1989. 113.
33. TOLIVER R. F.-TREVORE: op. cit. 114. oldal.
34. HIDEKGUTY Károly visszaemlékezése. PN. archívum.
35. NAGY Lajos üzemvezető személyes közlése a szerzőnek.
36. BAZSIKA János visszaemlékezése. PN. archívum.
37. MÉSZÁROS L.renc visszaemlékezése. PN. archívum.
38. Neheztette a mentést a 20–30 db időzített bomba, amely 15–30 perccel később robbant.
39. A mentési munkákban az alábbi vállalatok és katonai egységek nyújtottak segítséget:
Danuvia Ipartelepek, Veszprém
Magyar Lőszerművek, Veszprém
Nitrokémiai Ipartelepek, Fűzfőgyár-telep
Merkur Műszaki és Vegyipari Rt. Táborhely (ma Papkeszihez tartozik)
Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. Várpalota
Ipari Robbanóanyaggyár Rt. Peremarton
Várpalota nagyközség tűzoltó parancsnoksága
Óskü község tűzoltó parancsnoksága
Berhida község tűzoltó parancsnoksága
Zirc község tűzoltó parancsnoksága
Veszprém város tűzoltó parancsnoksága
Székesfehérvár város tűzoltó parancsnoksága
M. kir. honv. tűzoltó ezred pk.-ság, Pilisecsaba
M. kir. Veszprém megyei és járási levénte pk.-ság
40. A lövegek csekély számához nagymértékben hozzájárult, hogy a „Győri-program”-ban 1938-ban is csak 80 db légvédelmi ágyút (29. M.) és mindössze 186 db 36. M. 40 mm-es légvédelmi gépgyút rendeltek HM. 1933-ban 1–1 db 120 illetve 150 cm-es fényszórót (Galilei-féle) rendeltek Olaszországból. 1944 végén is csak 54 ütege és 20 fényszórója volt a magyar honi légvédelemnek.
41. SHVOY Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945. Budapest 1983. Kossuth könyvkiadó. 275. o.

JÁNOS URY

HISTORY OF THE AMERICAN BOMBING RAID ON JUNE 14 1944 AGAINST PÉT NITROGEN WORKS CO LTD

The 15 th Airborne Division of USAAF accomplished a strategic bombing raid during the morning hours on June 14, 1944 against the crude oil refinery plants of Hungary according to the objectives of Point-Blank Plan. Four heavy bomber wings and six fighter air wings of the 15 th Airborne Division participated in the attack. 630 heavy bombers and 51 Lightning fighter bombers of P-38 type attacked

the determined targets. 150 Liberator heavy bombers of B-24 type of the 55. th Bombing Wing took part in the raid against Pétfürdő and about 280 tons of destroying and incendiary bomb were dropped on the plant from altitude of 5500–6000 meters. 37 people lost their lives as a consequence of the raid and damage in a value of 40 million Pengős occurred in the facilities of the plant.

The fighter wing protecting the 55 th Bombing Wing lost two planes and 3 planes were declared to be missing in action.

The commander of the 49 th squadron Lieutenant Luis Benne fell into captivity.

The Hungarian 101 th Home Airborne Fighter Battalion lost two planes. The pilot of one of planes, Lieutenant Gyula Király died the death of heroes.